

دوره آموزشی حسابداری سرمایه گذاری

سازمان جهاد دانشگاهی استان یزد
معاونت آموزش و کارآفرینی

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

فهرست مندرجات

- دامنه کاربرد
- تعاریف
- انواع سرمایه‌گذاری
- طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها
- بهای تمام‌شده سرمایه‌گذاریها
- انعکاس به ارزش بازار
- تعیین ارزش بازار اوراق سریع‌المعامله
- مبلغ دفتری سرمایه‌گذاریها
- تغییر مبلغ دفتری سرمایه‌گذاریها
- واگذاری سرمایه‌گذاریها
- تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها
- صورت سود و زیان
- مؤسسات تخصصی سرمایه‌گذاری
- افشا
- تاریخ اجرا
- مطابقت با استانداردهای بین‌المللی حسابداری

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

این استاندارد باید با توجه به "مقدمه‌ای بر استانداردهای حسابداری" مطالعه و بکار گرفته شود.

دامنه کاربرد

۱. این استاندارد به نحوه حسابداری سرمایه‌گذاریها و الزامات افشای اطلاعات مربوط می‌پردازد.
۲. حسابداری سرمایه‌گذاری در کلیه واحدهای تجاری باید طبق الزامات این استاندارد انجام شود. این استاندارد نحوه حسابداری سرمایه‌گذاری در واحدهای تجاری فرعی و وابسته در صورت‌های مالی تلفیقی را تعیین نمی‌کند لیکن درخصوص نحوه حسابداری سرمایه‌گذاریهای پیشگفته در صورت‌های مالی واحد تجاری اصلی کاربرد دارد مگر در مواردی که در استانداردهای حسابداری مربوط به سرمایه‌گذاری در واحدهای تجاری فرعی و وابسته نحوه عمل دیگری تجویز شده باشد.
۳. موارد زیر در این استاندارد مورد بحث قرار نمی‌گیرد:
 - الف. مبانی شناخت درآمدهایی که به‌صورت سود تضمین شده، سود سهام و غیره از سرمایه‌گذاریها عاید می‌شود (رجوع شود به استاندارد حسابداری شماره ۳ با عنوان درآمد عملیاتی).
 - ب. سرمایه‌گذاری در واحدهای تجاری فرعی و وابسته در صورت‌های مالی تلفیقی.
 - ج. سرمایه‌گذاریهای خاص از جمله ابزارهای مالی پیچیده.
 - د. سرمایه‌گذاریهایی که توسط طرحهای مزایای بازنشستگی و مؤسسات بیمه عمر انجام می‌شود.
 - ه. سرمایه‌گذاری در املاک.
۴. نظر به اینکه یکی از ویژگیهای کلیه سرمایه‌گذاریها، ایجاد منافع اقتصادی برای واحد سرمایه‌گذار است، نحوه حسابداری مندرج در این استاندارد عملکرد سرمایه‌گذاری یک واحد سرمایه‌گذار را به نحو مناسب شناسایی و اندازه‌گیری می‌کند. لذا، این استاندارد، در مورد کلیه واحدهای تجاری سرمایه‌گذار، صرف نظر از ماهیت، درصد سرمایه‌گذاری و حجم فعالیت سرمایه‌گذاری آنها، از جمله شرکتهای تخصصی سرمایه‌گذاری کاربرد دارد.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

با این حال، این امر مانع تدوین رهنمودهای ویژه برای صنایع و گروههای واحدهای تجاری خاص با رعایت اصول کلی مندرج در این استاندارد نیست.

تعاریف

۵. اصطلاحات ذیل در این استاندارد با معانی مشخص زیر بکار رفته است:

- سرمایه‌گذاری: نوعی دارایی است که واحد سرمایه‌گذار برای افزایش منافع اقتصادی از طریق توزیع منافع (به شکل سود سهام، سود تضمین شده و اجاره)، افزایش ارزش یا سایر مزایا (مانند مزایای ناشی از مناسبات تجاری) نگهداری می‌کند.
- سرمایه‌گذاری بلندمدت: به طبقه‌ای از سرمایه‌گذاریها گفته می‌شود که به قصد استفاده مستمر در فعالیتهای واحد تجاری نگهداری شود. یک سرمایه‌گذاری هنگامی به عنوان دارایی غیرجاری طبقه‌بندی می‌شود که قصد نگهداری آن برای مدت طولانی به وضوح قابل اثبات باشد یا توانایی واگذاری آن توسط سرمایه‌گذار مشمول محدودیتهایی باشد.
- سرمایه‌گذاری جاری: به طبقه‌ای از سرمایه‌گذاریها گفته می‌شود که سرمایه‌گذاری بلندمدت نباشد.
- سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله در بازار: نوعی سرمایه‌گذاری است که برای آن بازار فعالی که آزاد و در دسترس است وجود دارد به‌طوری که از طریق آن بتوان به ارزش بازار یا شاخصی قابل اتکا که محاسبه ارزش بازار را امکان‌پذیر سازد، دست یافت.
- سود سهمی (یا سهام جایزه): عبارت است از توزیع سود به شکل سهم بین صاحبان سهام یک واحد تجاری از محل سود تقسیم نشده یا اندوخته‌ها که با توجه به اصلاحیه قانون تجارت موکول به تصویب مجمع عمومی فوق‌العاده است.
- حق تقدم: به موجب ماده ۱۶۶ اصلاحیه قانون تجارت، حقی است قابل نقل و انتقال که در زمان خرید سهام جدید توسط صاحبان سهام واحد تجاری به نسبت سهامی که مالکند به ایشان تعلق می‌گیرد.
- سرمایه‌گذاری در املاک: عبارت از سرمایه‌گذاری در زمین یا ساختمانی است که عملیات ساخت و توسعه آن به اتمام رسیده و به جهت ارزش بالقوه‌ای که از نظر سرمایه‌گذاری دارد و نه به قصد استفاده توسط واحد تجاری سرمایه‌گذار یا شرکتهای همگروه آن، نگهداری می‌شود.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

۶. اگرچه ویژگی زیربنایی سرمایه‌گذاری این است که با قصد کسب منافع اقتصادی آتی انجام می‌پذیرد، اما این ویژگی در مورد کلیه داراییها مصداق دارد. این امر مشکلاتی را در تعریف سرمایه‌گذاری از نظر مقاصد این استاندارد ایجاد می‌کند زیرا این استاندارد قصد ندارد سایر داراییهای مورد استفاده واحد تجاری از قبیل داراییهای ثابت مشهود و موجودی مواد و کالا را دربر گیرد. این مشکل در مواردی که سرمایه‌گذاری خصوصیتی مشابه با دیگر داراییها دارد، مضاعف می‌شود. مثلاً در مواردی که عملیات خرید و فروش سرمایه‌گذاری بخش عمده فعالیت روزمره یک واحد تجاری را تشکیل می‌دهد، پرتفوی سرمایه‌گذاریها، مشابه موجودی مواد و کالا در سایر واحدهای تجاری است.

۷. به هر صورت، در تدوین استاندارد حسابداری برای سرمایه‌گذاریها، این فرض تلویحی وجود دارد که دارایی طبقه‌بندی شده به‌عنوان سرمایه‌گذاری، مستلزم نحوه حسابداری متفاوتی از سایر داراییهاست. این امر به‌نوبه خود حاکی از این است که در ماهیت سرمایه‌گذاری خصوصیتی وجود دارد که آن را از سایر داراییها متمایز می‌سازد. ویژگی متمایزکننده سرمایه‌گذاری به عنوان طبقه‌ای از داراییها، طریقه خاص کسب منافع اقتصادی آن است. این منافع اقتصادی ممکن است به یکی از اشکال زیر یا هر دوی آنها حاصل شود. شکل اول دریافتهای ناشی از توزیع منافع، از قبیل سود تضمین شده و سود سهام است. در مفهومی گسترده‌تر، این شکل دربرگیرنده شرایط مساعد تجاری است که از طریق یک سرمایه‌گذاری تجاری فراهم می‌آید. شکل دوم، منفعت سرمایه‌ای است که منعکس‌کننده افزایش در ارزش مبادلاتی یک سرمایه‌گذاری طی دوره نگهداشت آن توسط واحد تجاری است. این ویژگی در تعریف سرمایه‌گذاری برای مقاصد این استاندارد بکار گرفته شده است. اگرچه ارزش سایر داراییها از قبیل ساختمان و ماشین‌آلات نیز ممکن است طی زمان افزایش یابد، لیکن این اقلام تنها در مواردی طبق این استاندارد به عنوان سرمایه‌گذاری تلقی می‌شود که برای این هدف و نه به قصد استفاده در عملیات واحد تجاری، نگهداری شده باشد.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

۸. ممکن است ادعا شود که سرمایه‌گذاری نگهداری شده توسط معامله‌گران سهام به عنوان موجودی که به قصد کسب سود در جریان عادی فعالیتهای تجاری آنها صورت گرفته است، در تعریف سرمایه‌گذاری طبق این استاندارد قرار نمی‌گیرد. لیکن این اعتقاد وجود دارد که دارایی مورد معامله به شیوه مزبور، همان خصوصیات زیربنایی را داراست که در صورت نگهداشت توسط یک واحد تجاری دیگر و فروش آن به یک معامله‌گر سهام و یا خریدار نهایی دیگری دارا می‌بود. بنابراین نحوه حسابداری سرمایه‌گذاریهای نگهداری شده به منظور خرید و فروش توسط معامله‌گران سهام نیز مطابق این استاندارد است.

۹. تعریف سرمایه‌گذاری طبق این استاندارد تعریفی عام است. با این حال اضافه می‌شود که تعریف مزبور، شامل اوراق سهام، اوراق مشارکت با حداقل سود تضمین شده، حق تقدم خرید سهام، کالاها (غیر از آنهایی که به قصد مصرف یا خرید و فروش، در جریان فعالیتهای عادی واحد تجاری نگهداری شود) و سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار بانکی می‌باشد. ضمناً اقلام مزبور کلیه موارد را دربر نمی‌گیرد.

انواع سرمایه‌گذاری

۱۰. سرمایه‌گذاری ممکن است به اشکال مختلفی صورت گیرد و به دلایل گوناگونی نگهداری شود. برخی سرمایه‌گذاریها ممکن است در قالب اسنادی که بیانگر بدهی پولی به دارنده آنهاست، ظاهر بشوند (نظیر برخی اوراق مشارکت). برخی از این سرمایه‌گذاریها ممکن است متضمن سود تضمین شده حداقلی باشند. سرمایه‌گذاریها همچنین می‌توانند در قالب مالکیت سهام یک واحد تجاری دیگر ظاهر شوند. این سرمایه‌گذاریها بیانگر حقوق مالی است. سایر اشکال سرمایه‌گذاری شامل نگهداری داراییهای عینی مثل زمین و ساختمان، فلزات گرانبها یا دیگر کالاها از جمله آثار هنری است. سرمایه‌گذاریهای مختلف از نظر سهولت تبدیل به وجه نقد یا سایر داراییها، میزان داد و ستد و ماهیت بازار مربوط ویژگیهای متفاوتی از خود بروز می‌دهند.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

۱۱. ماهیت و سطح سرمایه‌گذاری یک واحد تجاری و حجم فعالیت آن در زمینه خرید، نگهداری و فروش سرمایه‌گذاریها در واحدهای مختلف فرق می‌کند. برای برخی واحدهای تجاری خصوصاً واحدهایی که در بخشهای خاص خدمات مالی فعالیت دارند، فعالیت سرمایه‌گذاری بخش عمده عملیات واحد تجاری را تشکیل می‌دهد و عملکرد آن در زمینه سرمایه‌گذاری به میزان قابل ملاحظه‌ای برنتایج عملیات آن تأثیر می‌گذارد. برخی واحدهای تجاری از قبیل شرکتهای تخصصی سرمایه‌گذاری صرفاً در زمینه نگهداری و مدیریت پرتفوی سرمایه‌گذاری در بلندمدت فعالیت می‌کنند تا برای صاحبان سرمایه خود درآمد یا رشد سرمایه فراهم آورند. برای سایر واحدهای تجاری، سرمایه‌گذاری ممکن است به عنوان یک منبع وجوه مازاد نگهداری شود و بخشی از فعالیت مدیریت وجوه نقد آن را تشکیل دهد. همچنین یک واحد تجاری ممکن است به منظور اعمال نفوذ قابل ملاحظه یا اعمال کنترل برسیاستهای مالی و عملیاتی واحد تجاری دیگر، در سهام آن سرمایه‌گذاری کند. بعلاوه سرمایه‌گذاری ممکن است به منظور تحکیم رابطه تجاری یا دستیابی به یک مزیت تجاری نگهداری شود.

۱۲. برای برخی سرمایه‌گذاریها، بازار فعالی وجود دارد که بر مبنای آن، می‌توان ارزش بازار سرمایه‌گذاری را تعیین کرد. برای این سرمایه‌گذاریها، ارزش بازار شاخص ارزش منصفانه سرمایه‌گذاری است. در مورد سایر سرمایه‌گذاریها، بازار فعالی وجود ندارد و برای تعیین ارزش منصفانه از طرق دیگری استفاده می‌شود.

طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها

۱۳. آن گروه از واحدهای تجاری که طبق الزامات استاندارد حسابداری شماره ۱۴ با عنوان " نحوه ارائه داراییهای جاری و بدهیهای جاری"، داراییهای جاری و غیرجاری را در صورتهای مالی خود تفکیک می‌کنند باید سرمایه‌گذاریهای جاری را به عنوان دارایی جاری و سرمایه‌گذاریهای بلندمدت را به عنوان دارایی غیرجاری منعکس کنند.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

۱۴. آن گروه از واحدهای تجاری که طبق استانداردهای حسابداری خاص یا مفاد قوانین آمره داراییهای جاری و غیرجاری را در ترازنامه تفکیک نمی‌کنند باید به منظور تعیین مبلغ دفتری سرمایه‌گذاریها، بین آنها تمایز قائل شوند و مبلغ دفتری سرمایه‌گذاریها را مطابق با بندهای ۲۹ تا ۳۸ تعیین کنند.

۱۵. براساس تعریف سرمایه‌گذاری بلندمدت مندرج در بند ۵، سرمایه‌گذاری فقط زمانی به عنوان بلندمدت طبقه‌بندی می‌شود که قصد نگهداری آن برای مدت طولانی به وضوح قابل اثبات باشد یا اینکه در عمل محدودیتهایی در توانایی واگذاری آن توسط واحد تجاری وجود داشته باشد. این اصل صرف نظر از اینکه سرمایه‌گذاری مورد نظر سریع‌المعامله در بازار باشد یا نباشد، مصداق دارد. بنابراین سرمایه‌گذاری بلندمدت مشتمل بر موارد زیر است: الف. سرمایه‌گذاری در واحد تجاری فرعی و وابسته یا تسهیلات بلندمدت اعطایی به این واحدها.

ب. سرمایه‌گذاریهایی که اساساً جهت حفظ، تسهیل و گسترش فعالیت یا روابط تجاری موجود انجام شده است (این سرمایه‌گذاریها اصطلاحاً سرمایه‌گذاریهای تجاری نام گرفته است).

ج. سرمایه‌گذاریهایی را که نمی‌توان واگذار کرد، یا بدون تأثیر عمده بر فعالیتهای واحد تجاری قابل واگذاری نیست.

د. سرمایه‌گذاریهایی که با قصد استفاده مستمر توسط واحد تجاری نگهداری می‌شود و هدف آن نگهداری پرتفویی از سرمایه‌گذاریها جهت تأمین درآمد و یا رشد سرمایه برای صاحبان سرمایه واحد تجاری است.

۱۶. تنها در شرایطی که معیارهای پیشگفته احراز شود، سرمایه‌گذاری را می‌توان بلندمدت تلقی کرد. این واقعیت که یک سرمایه‌گذاری برای مدت نسبتاً طولانی نگهداری شده است، لزوماً به معنای بلندمدت بودن سرمایه‌گذاری نیست. در سایر موارد که معیارهای مزبور احراز نگردد، سرمایه‌گذاری (اعم از سریع‌المعامله در بازار یا سایر) به عنوان سرمایه‌گذاری جاری طبقه‌بندی می‌شود.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

۱۷. تعریف سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله در بازار، دربرگیرنده دو شرط اصلی است. اول وجود بازاری فعال که آزاد و قابل دسترس باشد و دوم اینکه قیمتهای معاملاتی درچنین بازاری معلوم باشد و علنی اعلام شود. بعلاوه قیمت اعلام شده باید به گونه‌ای قابل اتکا بیانگر قیمتی باشد که بتوان براساس آن معامله کرد. درصورت تحقق این شرایط، سرمایه‌گذاری یک "سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله در بازار" است. در عمل مفهوم عبارت "سريع‌المعامله در بازار" ممکن است برای واحدهای تجاری مختلف یکسان نباشد. بنابراین به دلیل تفاوت در میزان دسترسی به بازار و در دسترس بودن قیمتهای اعلام شده، یک سرمایه‌گذاری که هنگام نگهداری توسط برخی مؤسسات خدمات مالی خاص، سریع‌المعامله در بازار تلقی شود، ممکن است برای دیگر واحدهای تجاری این‌چنین نباشد.

۱۸. سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله در بازار را، هم می‌توان به عنوان سرمایه‌گذاری جاری طبقه‌بندی کرد و هم در موارد مندرج در بند ۱۵ آن را سرمایه‌گذاری بلندمدت تلقی کرد.

۱۹. برخی از واحدهای تجاری ممکن است به موجب استانداردهای حسابداری خاص یا مفاد قوانین آمره، ترازنامه خود را مطابق فرم ازپیش تعیین شده‌ای که بین داراییهای جاری و غیرجاری تمایزی قائل نمی‌شود، تهیه کنند. بسیاری از واحدهای تجاری، نظیر بانکها و شرکتهای بیمه که در رشته‌های مالی فعالیت می‌کنند، هرچند ممکن است قصد واگذاری داراییهایشان را طی عملیات جاری نداشته باشند، با این حال معمولاً بسیاری از سرمایه‌گذاریهای خود را به عنوان منابعی تلقی می‌کنند که درصورت لزوم، می‌توان آنها را جهت عملیات جاری بکار گرفت. با این حال این واحدهای تجاری ممکن است دارای سرمایه‌گذاریهایی باشند که علی‌الاصول سرمایه‌گذاری بلندمدت تلقی شود. بنابراین بسیاری از این واحدهای تجاری در تجزیه و تحلیل سرمایه‌گذاریهای خود و انتساب مبلغ دفتری به آنها، خصوصیات سرمایه‌گذاری را از نظر جاری یا بلندمدت بودن، مبنای کار قرار می‌دهند.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

بهای تمام شده سرمایه‌گذاریها

۲۰. بهای تمام شده یک سرمایه‌گذاری، مخارج تحصیل آن، از قبیل کارمزد کارگزار، حق الزحمه‌ها و عوارض و مالیات را نیز دربر می‌گیرد لیکن شامل مخارج مالی تحمل شده در رابطه با ایجاد تدریجی یک سرمایه‌گذاری نیست. بهای تمام شده پرتفوی سرمایه‌گذاریها بر مبنای تک تک سرمایه‌گذاریهای آن تعیین می‌شود.

۲۱. اگر سرمایه‌گذاری کلاً یا جزئاً در مقابل مابه‌ازای غیر نقد تحصیل شود، بهای تمام شده آن معادل ارزش منصفانه دارایی یا اوراق بهاداری خواهد بود که به عنوان مابه‌ازا واگذار شده است. لیکن هرگاه ارزش منصفانه سرمایه‌گذاری تحصیل شده با سهولت بیشتری قابل تعیین باشد، مبلغ اخیر ممکن است در تعیین بهای تمام شده سرمایه‌گذاری ملاک عمل قرار گیرد.

۲۲. نحوه تعیین بهای تمام شده حق تقدم خریداری شده مشابه با خرید سهام است. همچنین چنانچه واحد تجاری در نتیجه افزایش سرمایه واحد سرمایه‌پذیر صاحب حق تقدم شود وجوه پرداختی بابت سهام جدید یا واگذاری مطالبات سود سهام نقدی از این بابت به بهای تمام شده سرمایه‌گذاری اضافه می‌شود. در موارد بالا پس از حصول اطمینان از دریافت سهام جدید به منظور تعیین مبلغ دفتری هر سهم، جمع مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری قبلی و بهای تمام شده حق تقدم تحصیل شده به کل سهام موجود از بابت سرمایه‌گذاری مربوط تسهیم می‌شود.

۲۳. چنانچه سرمایه‌گذاری تحصیل شده دربرگیرنده حداقل سود تضمین شده یا سود سهام تعلق گرفته و دریافت نشده باشد، بهای تمام شده سرمایه‌گذاری عبارت از بهای خرید بعد از کسر هرگونه سود تعلق گرفته و دریافت نشده خواهد بود.

۲۴. مبالغ سود تضمین شده، حق امتیاز و سود سهام حاصل از سرمایه‌گذاری، بازده سرمایه‌گذاری است و عموماً درآمد تلقی می‌گردد. با این حال در برخی شرایط، مثلاً، در مواردی که سود سهام عادی شرکت سرمایه‌پذیر، از محل اندوخته‌ها یا سود انباشته مصوب پیش از تحصیل

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

سرمایه‌گذاری اعلام می‌شود این گونه مبالغ معرف بازیافت بخشی از بهای تمام شده سرمایه‌گذاری است و درآمد محسوب نمی‌شود. به بیان دیگر، بهای تمام شده سرمایه‌گذاری تنها هنگامی بابت سود سهام دریافتی یا دریافتی کاهش داده می‌شود که سود سهام مزبور مازاد بر سهم شرکت سرمایه‌گذار از سودهای مصوب شرکت سرمایه‌پذیر پس از تحصیل سرمایه‌گذاری باشد.

انعکاس به ارزش بازار

۲۵. استفاده از ارزش بازار در مورد سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله در بازار عملاً موجب می‌شود کلیه تغییرات در ارزش بازار سرمایه‌گذاری در صورتهای عملکرد مالی شناسایی شود صرف‌نظر از اینکه سرمایه‌گذاری به فروش رسیده یا نرسیده باشد. کاربرد این مبنای اندازه‌گیری در تعیین مبلغ دفتری آن گروه از سرمایه‌گذاریهای سریع‌المعامله در بازار که به عنوان داراییهای جاری طبقه‌بندی می‌شوند به دلایل زیر مناسب است:

الف. نتیجه عملیات واحد تجاری بنحو مطلوب‌تری منعکس می‌شود چون هرگونه افزایش در ارزش بازار سرمایه‌گذاری، به سبب مستند بودن به دریافت وجه نقد و یا انتظار قریب به یقین به دریافت وجه نقد، معرف سود تحقق یافته دوره است. مضافاً این مبنا ارزیابی بهتری از عملکرد مدیریت فراهم می‌کند.

ب. از نقطه‌نظر واقعیت اقتصادی و یکنواختی عمل، عینی‌ترین ابزار برای اندازه‌گیری تأثیر مالی تصمیمات مربوط به خرید، فروش و نگهداری سهام طی دوره است. اگرچه سود یا زیان ممکن است در تاریخ ترازنامه متبلور نشده باشد، لیکن واقعیت اقتصادی این است که مدیریت از طریق فروش سرمایه‌گذاری، توانایی تبلور آنها را داشته لیکن به‌عمد چنین نخواست است.

ج. دستکاری نتیجه عملیات توسط مدیریت واحد تجاری از طریق انتخاب زمان فروش سرمایه‌گذاری ناممکن می‌شود.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

د . ارزش بازار خاصه‌ای از دارایی است که برای مدیریت واحد تجاری و سایر استفاده‌کنندگان صورتهای مالی بیشترین اهمیت را دارد. افزون بر این، استفاده از این روش اشکال در اندازه‌گیری اقلام مشابه با قیمتهای متفاوت را که تنها به لحاظ خرید در زمانهای مختلف ایجاد شده است، از بین می‌برد.

تعیین ارزش بازار اوراق سریع‌المعامله

۲۶ . در عمل، در هر مقطع زمانی، دو قیمت برای ارزیابی اوراق سریع‌المعامله به ارزش بازار وجود دارد. اول: قیمت "پیشنهاد خرید" است که انتظار می‌رود سرمایه‌گذاری به آن قیمت واگذار شود و دوم: قیمت "پیشنهاد فروش" است که انتظار می‌رود یک سرمایه‌گذار برای تحصیل سرمایه‌گذاری پردازد. قیمت سومی که می‌تواند برای مقاصد ارزیابی بکار گرفته شود، قیمت میانگین بازار، یعنی میانگین قیمت "پیشنهاد خرید" و "پیشنهاد فروش" است. در عمل، تفاوت بین دو قیمت مزبور در مورد یک سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله در بازار نسبتاً کم است. در نتیجه در این استاندارد قیمت خاصی تجویز نمی‌شود. واحدهای تجاری، قیمت متناسب با شرایط خاص خود را انتخاب می‌کنند. برای بیشتر واحدهای تجاری، قیمت صحیح در تئوری، قیمت پیشنهاد خرید است لیکن در عمل قیمت میانگین نیز قابل قبول است. به هر حال هر مبنایی که انتخاب شود به طور یکنواخت اعمال خواهد شد. قیمتهای تاریخ ترازنامه را می‌توان از طریق یک کارگزار رسمی و یا از طریق بورس اوراق بهادار کسب نمود. ارزش بازار پرتفوی سرمایه‌گذاری براساس تک تک سرمایه‌گذاریها محاسبه می‌شود.

۲۷ . باید توجه داشت که قیمت اعلام شده بازار قیمتی میانگین است و اغلب مبتنی بر حجم معینی از معاملات است. بنابر این ممکن است راهنمای قابل اتکایی برای استفاده توسط واحد تجاری در شرایط خاص آن نباشد. این امر بویژه هنگامی مصداق دارد که سرمایه‌گذار، بیش از اندازه معمول از یک سرمایه‌گذاری را در اختیار داشته باشد. در چنین شرایطی واگذاری کل سرمایه‌گذاری بدون تغییر در قیمت امکان‌پذیر نیست و بنابراین

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

قیمت مزبور باید در حدی تعدیل شود که درآمد قابل شناسایی در تاریخ ترازنامه به‌نحوی اتکاپذیر قابل اندازه‌گیری باشد. البته نحوه معمول واگذاری توسط واحد تجاری (به‌صورت یکجا یا بخش‌بخش) باید در روال فعالیت عادی آن در نظر گرفته شود.

۲۸. در شرایطی که واگذاری اجباری باشد، قیمت مؤثر ممکن است بنحو قابل ملاحظه‌ای کمتر از قیمت اعلام شده بازار باشد. همچنین حجم سهام موجود در بازار برای معامله نیز عامل مهمی در تعیین قیمت بازار است. در این شرایط باید مراتب فوق در تعیین قیمت بازار مورد توجه خاص قرار گیرد.

مبلغ دفتری سرمایه‌گذاریها

۲۹. سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله در بازار هرگاه به عنوان دارایی جاری نگهداری شود باید در ترازنامه به یکی از دو روش زیر منعکس شود:

الف. ارزش بازار، یا

ب. اقل بهای تمام‌شده و خالص ارزش فروش.

۳۰. چنانچه ماهیت و میزان سرمایه‌گذاری به گونه‌ای باشد که جذب آن توسط بازار، بدون تأثیر با اهمیت در نرخ بازار آن، ممکن نباشد، قیمت جاری بازار باید طوری تعدیل شود که منعکس‌کننده عوایدی باشد که واحد تجاری به طور واقع بینانه، انتظار کسب آن را در صورت واگذاری سرمایه‌گذاری در روال عادی فعالیت تجاری داشته باشد.

۳۱. سایر سرمایه‌گذاریهایی که تحت عنوان دارایی جاری طبقه‌بندی می‌شود، باید در ترازنامه به یکی از دو روش زیر منعکس شود:

الف. اقل بهای تمام‌شده و خالص ارزش فروش، یا

ب. خالص ارزش فروش.

۳۲. استفاده از ارزشهای جاری تا میزانی که با خصوصیات اتکاپذیری و ملاحظات منفعت و هزینه سازگار باشد، موجب می‌گردد اطلاعات ارائه شده در صورتهای مالی برای استفاده‌کنندگان،

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

در راستای ارزیابی وضعیت مالی و عملکرد مالی واحد تجاری مفید واقع شود. بدین لحاظ و باتوجه به دلایل ذکر شده در بند ۲۵، سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله در بازار را که به عنوان دارایی جاری نگهداری می‌شود می‌توان به ارزش بازار آن در ترازنامه منعکس کرد و هرگونه افزایش یا کاهش در ارزش آن طی دوره را به عنوان بخشی از نتایج عملیات واحد تجاری در صورت سود و زیان شناسایی شود. رویه مجاز دیگر، انعکاس سرمایه‌گذاریهای مزبور به اقل بهای تمام‌شده و خالص ارزش فروش در ترازنامه است.

۳۳. سایر سرمایه‌گذاریهای جاری (غیر از سریع‌المعامله در بازار) به اقل بهای تمام شده اولیه و خالص ارزش فروش در ترازنامه منعکس می‌شود. این سرمایه‌گذاریها، معمولاً به بهای تمام شده انعکاس می‌یابد مگر در مواردی که کاهش در ارزش سرمایه‌گذاری قابل تشخیص باشد. رویه مجاز دیگر، استفاده از خالص ارزش فروش است هنگامی که مبلغ آن به گونه‌ای اتکاپذیر قابل اندازه‌گیری باشد. اگر رویه اخیر انتخاب شود، هرگونه افزایش و کاهش مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری به عنوان درآمد یا هزینه سرمایه‌گذاریها در زمره فعالیت‌های عادی در صورت سود و زیان شناسایی می‌شود.

۳۴. سرمایه‌گذاریهایی که تحت عنوان دارایی غیرجاری طبقه‌بندی می‌شود باید در ترازنامه به یکی از روشهای زیر منعکس شود:

الف. بهای تمام شده پس از کسر هرگونه ذخیره کاهش دائمی در ارزش.

ب. مبلغ تجدید ارزیابی به عنوان یک نحوه عمل مجاز جایگزین.

در صورت انعکاس به مبلغ تجدید ارزیابی، مطابق استاندارد حسابداری شماره ۱۱ با عنوان "داراییهای ثابت مشهود" عمل می‌شود با این تفاوت که دوره تناوب تجدید ارزیابی یک سال خواهد بود.

۳۵. از آنجا که سرمایه‌گذاریهای بلندمدت برای مدت طولانی نگهداری می‌شوند، ارزش بازار آنها از نظر مربوط بودن به اندازه‌گیری سود و زیان دوره، اهمیت چندانی ندارد زیرا که مدیریت واحد تجاری قصد و یا توان آن را ندارد که این ارزش را از طریق فروش آنها

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

متبلور سازد. به این دلیل، سرمایه‌گذاریهای بلندمدت به بهای تمام شده، پس از کسر ذخیره کاهش دائمی در ارزش آن، انعکاس می‌یابد. در نحوه عمل مجاز جایگزین، این سرمایه‌گذاریها را می‌توان براساس مبلغ تجدید ارزیابی آنها منعکس نمود. اگر این رویه انتخاب شود، احتساب هر گونه افزایش در ارزش به عنوان درآمد تحقق یافته دوره مناسب نیست. در عوض، مبلغ هرگونه افزایش به عنوان مازاد تجدید ارزیابی تلقی می‌شود و در سرفصل حقوق صاحبان سهام انعکاس می‌یابد. در صورت انعکاس به مبلغ تجدید ارزیابی، طبق استاندارد حسابداری شماره ۱۱ با عنوان داراییهای ثابت مشهود عمل می‌شود با این تفاوت که در مورد تناوب تجدید ارزیابی مفاد بند ۳۴ ملاک عمل قرار می‌گیرد.

۳۶. چنانچه مدیریت واحد تجاری، سرمایه‌گذاریهای بلندمدت را به مبلغ تجدید ارزیابی منعکس کند، این ارزیابی باید همه ساله انجام شود. بدین معنی که واحدهای تجاری مجاز نیستند سرمایه‌گذاریهای بلندمدت را به مبلغی که نه معرف ارزش جاری و نه معرف بهای تمام شده است، منعکس کنند. این امر منعکس کننده این نظریه است که به غیر از بهای تمام شده اولیه، تنها ارزش مربوط و معنی‌دار برای استفاده‌کنندگان صورتهای مالی، ارزش جاری است.

۳۷. چنانچه یک "سرمایه‌گذاری سریع معامله در بازار" به عنوان دارایی غیرجاری نگهداری شود، چون واحد تجاری در واگذاری آن محدودیت دارد یا تمایلی به واگذاری آن ندارد تا افزایش در ارزش آن در عمل متبلور شود، تلقی هرگونه افزایش در ارزش بازار آن به عنوان تحقق یافته، مناسب نیست و در نتیجه نباید این تغییرات را در صورت سود و زیان منعکس کرد.

۳۸. مبلغ کل سرمایه‌گذاریهای سریع معامله که به عنوان دارایی جاری نگهداری می‌شود باید بر مبنای مجموعه (پرتفوی) سرمایه‌گذاریهای مزبور تعیین شود. مبلغ کل سرمایه‌گذاریهای بلندمدت و سایر سرمایه‌گذاریهای جاری، عبارت از جمع مبلغ دفتری تک تک سرمایه‌گذاریهای مربوط است که جداگانه تعیین می‌شود.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

تغییر مبلغ دفتری سرمایه‌گذاریها

۳۹. هرگاه سرمایه‌گذاریهای سریع‌المعامله‌ای که به عنوان دارایی جاری نگهداری شده است، به ارزش بازار منعکس شود، هر گونه افزایش یا کاهش در مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری باید به عنوان درآمد یا هزینه شناسایی شود.

۴۰. هرگاه سایر سرمایه‌گذاریهای جاری (یعنی غیر از سریع‌المعامله در بازار) به خالص ارزش فروش منعکس شود، هر گونه افزایش و کاهش مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری باید به عنوان درآمد یا هزینه شناسایی شود.

۴۱. هرگاه سرمایه‌گذاری بلندمدت به مبلغ تجدید ارزیابی ثبت شود، نحوه حسابداری آن باید طبق استاندارد حسابداری شماره ۱۱ با عنوان "داراییهای ثابت مشهود" باشد. افزایش مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری بلندمدت در نتیجه تجدید ارزیابی باید به عنوان مازاد تجدید ارزیابی ثبت و در ترازنامه به عنوان بخشی از حقوق صاحبان سرمایه منعکس شود. هرگاه افزایش مزبور عکس یک کاهش قبلی ناشی از تجدید ارزیابی باشد که به عنوان هزینه شناسایی شده است، این افزایش باید تا میزان هزینه شناسایی شده در رابطه با همان دارایی به عنوان درآمد شناسایی شود. کاهش مبلغ دفتری یک قلم سرمایه‌گذاری بلندمدت در نتیجه تجدید ارزیابی باید به عنوان هزینه شناسایی شود. چنانچه کاهش مزبور عکس یک افزایش قبلی ناشی از تجدید ارزیابی باشد که به حساب مازاد تجدید ارزیابی منظور شده است، در این صورت این کاهش باید تا میزان مازاد تجدید ارزیابی مربوط به همان سرمایه‌گذاری به حساب مازاد تجدید ارزیابی بدهکار گردد و باقیمانده به عنوان هزینه شناسایی شود.

۴۲. باتوجه به مفهوم تحقق که عبارت است از الزام به اینکه درآمد مستند به دریافت وجه نقد (یا دارایی دیگری که با قطعیت معقول انتظار تبدیل آن به وجه نقد وجود دارد) شده باشد و یا با انتظار قریب به یقین مستند شود، مازاد تجدید ارزیابی مذکور در بند ۴۱، درآمد تحقق نیافته تلقی می‌گردد. بنابراین افزایش سرمایه به‌طور مستقیم از محل مازاد مزبور مجاز نیست و تنها در زمان تحقق، طبق بند ۴۵ به حساب سود و زیان انباشته منتقل می‌شود.

۴۳. دریافت سود سهمی (یا سهام جایزه) موجب تغییر در مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری نمی‌شود بلکه به منظور تعیین مبلغ دفتری هر سهم، مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری باید به تعداد کل سهام موجود بعد از دریافت سود سهمی تقسیم شود.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

۴۴. دریافت سود سهمی یا سهام جایزه منجر به ورود وجه نقد یا داراییهای دیگر به واحد تجاری سرمایه‌گذار نمی‌شود. به بیان دیگر واحد تجاری سرمایه‌گذار با دریافت سود سهمی چیزی جز آنچه داشته است، تحصیل نمی‌کند. به همین دلیل در زمان دریافت سود سهمی نمی‌توان درآمد سرمایه‌گذاری را شناسایی کرد و یا بهای تمام‌شده سرمایه‌گذاری را افزایش داد. دریافت سود سهمی تنها باعث افزایش تعداد سهام در سرمایه‌گذاری مربوط و در نتیجه کاهش مبلغ دفتری هر سهم موجود می‌شود. از سوی دیگر، تقسیم سود به شکل نقد و سپس افزایش سرمایه از محل مطالبات سهامداران با تصویب مجمع عمومی فوق‌العاده در تعریف سود سهمی طبق این استاندارد قرار نمی‌گیرد، ضمن اینکه به موجب اصلحیه قانون تجارت، واحد سرمایه‌گذار حق مطالبه سود سهام نقدی را دارد و تنها در صورت تمایل، این حق را در قبال کسب سهام جدید واگذار می‌کند که این امر به منزله دریافت سود سهام و پرداخت مجدد آن در قبال سهام جدید است. بدین ترتیب سود سهام نقدی مزبور با رعایت الزامات این استاندارد و استاندارد حسابداری شماره ۳ با عنوان درآمد عملیاتی شناسایی می‌شود.

واگذاری سرمایه‌گذاریها

۴۵. هرگاه یک سرمایه‌گذاری واگذار شود، تفاوت عواید حاصل از واگذاری و مبلغ دفتری باید به عنوان درآمد یا هزینه شناسایی شود. در مورد سرمایه‌گذاریهای جاری که به خالص ارزش فروش یا ارزش بازار ثبت شده و سرمایه‌گذاریهای بلندمدتی که به مبلغ تجدید ارزیابی انعکاس یافته است، سود یا زیان واگذاری باید نسبت به آخرین مبلغ دفتری و در مورد سرمایه‌گذاریهای جاری سریع‌المعامله که براساس پرتفوی سرمایه‌گذاری به اقل بهای تمام‌شده و خالص ارزش فروش نشان داده می‌شود، سود یا زیان واگذاری باید نسبت به بهای تمام‌شده تعیین شود. در مورد سرمایه‌گذاریهایی که به عنوان دارایی جاری نگهداری شده است، تفاوت ناشی از واگذاری باید به عنوان درآمد یا هزینه سرمایه‌گذاری و در مورد سرمایه‌گذاریهای بلندمدت، تفاوت مذکور باید به عنوان سود یا زیان واگذاری شناسایی شود. هر گونه خالص مازاد ناشی از تجدید ارزیابی یک سرمایه‌گذاری که قبلاً در حساب مازاد تجدید ارزیابی منظور و در آن نگهداری شده است، باید به عنوان تغییر در اجزای حقوق صاحبان سرمایه، به بستانکار حساب سود و زیان انباشته منظور شود.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

۴۶. هرگاه تنها بخشی از مجموع یک سرمایه‌گذاری خاص واحد تجاری که به بهای تمام شده منعکس شده است، واگذار شود، مبلغ دفتری بر مبنای میانگین بهای تمام شده مجموع سرمایه‌گذاری محاسبه خواهد شد.

۴۷. در مواردی که حق تقدم خرید سهام توسط واحد تجاری سرمایه‌گذار به فروش می‌رسد مبلغ دفتری سرمایه‌گذاری مربوط پس از کسر مبلغ اسمی سهام موجود به نسبت تعداد بین حق تقدم و سهام موجود تسهیم می‌شود.

۴۸. هرگونه سود تضمین شده و یا سود سهام ممتاز تعلق گرفته و دریافت نشده مندرج در عواید حاصل از فروش به طور جداگانه به حساب گرفته خواهد شد.

تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها

۴۹. تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریهای بلندمدت به جاری باید براساس یکی از دو مبنای زیر صورت گیرد:

الف. به اقل بهای تمام شده و مبلغ دفتری، چنانچه سرمایه‌گذاریهای جاری به روش اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش منعکس می‌شود. اگر سرمایه‌گذاریهای مزبور قبلاً تجدید ارزیابی شده است هر گونه باقیمانده مازاد تجدید ارزیابی مربوط باید هنگام تغییر طبقه‌بندی از حساب سرمایه‌گذاری برگشت داده شود، یا

ب. به مبلغ دفتری، چنانچه سرمایه‌گذاریهای جاری به ارزش بازار یا خالص ارزش فروش منعکس می‌شود. در مواردی که تغییرات در ارزش بازار سرمایه‌گذاریهای جاری به سود و زیان منظور می‌شود باید هر گونه باقیمانده مازاد تجدید ارزیابی مربوط را به حساب سود و زیان انباشته منتقل کرد.

۵۰. تغییر طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریهای جاری به بلندمدت باید به اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش، یا چنانچه قبلاً به ارزش بازار (یا خالص ارزش فروش) ثبت شده است به این ارزش انتقال یابد.

۵۱. در شرایط خاص، باتوجه به معیارهای ذکر شده در بند ۱۵، ممکن است تغییر طبقه‌بندی یک سرمایه‌گذاری که ابتدا به عنوان دارایی جاری تحصیل شده، مناسب باشد. برعکس، ممکن است شرایط مندرج در بند ۱۵ از بین برود و نیاز به تغییر طبقه‌بندی بوجود آید. در این صورت نحوه حسابداری تغییر طبقه‌بندی طبق بندهای ۴۹ و ۵۰ است.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

۵۲. در کلیه موارد، تصمیم به انتقال یک سرمایه‌گذاری بین طبقات جاری و بلندمدت، باید به طور رسمی در سوابق داخلی واحد تجاری مستند شود. این مستندسازی باید تاریخ مؤثر انتقال را مشخص کند.

صورت سود و زیان

۵۳. علاوه بر موارد ذکر شده در بندهای بالا، اقلام زیر باید به سود و زیان منظور شود:

الف. هرگونه هزینه ناشی از کاهش خالص ارزش فروش سرمایه‌گذاریهای کوتاه‌مدتی که به اقل بهای تمام شده و خالص ارزش فروش ارزیابی می‌شود،

ب. هرگونه هزینه کاهش دائمی در ارزش سرمایه‌گذاریهای بلندمدتی که به روش بهای تمام شده ارزیابی می‌شود، و

ج. هرگونه برگشت کاهشهای قبلی موارد "الف" و "ب" با توجه به تغییر در شرایط.

۵۴. سود نگهداری مربوط به اوراق سریع‌المعامله در بازار که به عنوان دارایی جاری نگهداری شده و به روش ارزش بازار ارزیابی می‌شود، منعکس‌کننده افزایش در ارزش بازار طی دوره است و درآمد تحقق یافته می‌باشد. بنابراین درآمد مزبور در سود و زیان به عنوان درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری طی دوره منظور می‌شود. هرگونه کاهش در ارزش بازار طی دوره نیز به عنوان هزینه شناسایی می‌شود.

۵۵. در مورد سایر سرمایه‌گذاریهای جاری، هرگاه خالص ارزش فروش کمتر از بهای تمام شده گردد، برای زیان مربوط، ذخیره ایجاد می‌شود. به گونه‌ای مشابه برای کاهش دائمی در ارزش سرمایه‌گذاریهای بلندمدت، ذخیره ایجاد می‌گردد. ذخایر مزبور در صورتی که به دلیل تغییر در شرایط مورد نیاز نباشد، برگشت می‌شود.

۵۶. هرگاه سرمایه‌گذاری بلندمدت به مبلغ تجدید ارزیابی ثبت شده باشد هرگونه کاهش در ارزش نسبت به مبلغ تجدید ارزیابی اندازه‌گیری می‌شود. نحوه به حساب گرفتن این مبالغ طبق استاندارد حسابداری شماره ۱۱ با عنوان داراییهای ثابت مشهود خواهد بود.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

مؤسسات تخصصی سرمایه‌گذاری

۵۷. مؤسسات تخصصی سرمایه‌گذاری که از توزیع سود حاصل از واگذاری سرمایه‌گذاری منع شده‌اند، باید سود یا زیان حاصل از واگذاری سرمایه‌گذاری و نیز تغییرات ارزش سرمایه‌گذاریها را که طبق الزامات این استاندارد به سود و زیان منظور می‌شود، نخست در صورت سود و زیان منعکس و سپس از طریق تخصیص سود به حساب اندوخته‌های غیرقابل تقسیم منتقل کنند.

افشا

۵۸. اطلاعات زیر باید در صورتهای مالی افشا شود:

الف. رویه‌های حسابداری مورد استفاده برای سرمایه‌گذاریها مشتمل بر نحوه حسابداری تغییرات مبلغ دفتری،

ب. مبلغ سرمایه‌گذاریهای سریع‌المعامله در بازار که به عنوان دارایی جاری نگهداری شده است،

ج. مبلغ درآمد حاصل از سرمایه‌گذاریهای سریع‌المعامله در بازار که به عنوان دارایی جاری نگهداری و به روش ارزش بازار ارزیابی شده است، شامل درآمد حاصل از تغییر در ارزش بازار و تفکیک جداگانه سود و زیان ناشی از انتقال سرمایه‌گذاری بین جاری و بلندمدت،

د. ارزش بازار سرمایه‌گذاریهای سریع‌المعامله در بازار که به عنوان دارایی جاری نگهداری شده و به روش اقل بهای تمام‌شده و خالص ارزش فروش ارزیابی شده است،

ه. ارزش بازار سرمایه‌گذاریهای سریع‌المعامله در بازار که به عنوان دارایی غیرجاری نگهداری شده است،

و. مبلغ هر گونه سود یا زیان ناشی از واگذاری سرمایه‌گذاریهای بلندمدت،

ز. مبلغ هر گونه ذخیره برای کاهش دائمی در ارزش سرمایه‌گذاریهای بلندمدت،

ح. محدودیتهای قابل توجه در رابطه با امکان تبدیل سرمایه‌گذاریها به نقد یا وصول درآمد و عواید واگذاری آنها، و

ط. در مورد مؤسساتی که فعالیت عمده آنها سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار است، صورت تحلیلی پرتفوی سرمایه‌گذاری.

استاندارد حسابداری شماره ۱۵

حسابداری سرمایه‌گذاریها

۵۹. در صورتهای مالی، رویه‌های حسابداری مورد استفاده برای سرمایه‌گذاری افشا می‌شود به گونه‌ای که مبانی ارزیابی و شرایطی که در آن هریک از رویه‌ها اعمال شده، به وضوح مشخص شده باشد. افشای مزبور شامل رویه‌های مربوط به نحوه حسابداری تغییرات مبلغ دفتری سرمایه‌گذاریها نیز می‌باشد.

۶۰. برای درک صورتهای مالی، بویژه صورت سود و زیان، افشای میزان تأثیر عملکرد سرمایه‌گذاری برنتایج عملیات واحد تجاری طی دوره از اهمیت برخوردار است. این امر، مقایسه با سالهای قبل و واحدهای تجاری دیگر را تسهیل می‌کند. براین اساس، در صورت اهمیت، مبلغ سرمایه‌گذاری سریع‌المعامله در بازار که به عنوان دارایی جاری نگهداری شده، همراه با درآمد حاصل از آنها و در صورت استفاده از روش ارزش بازار درآمد ناشی از تغییرات در ارزش بازار آنها، جداگانه افشا می‌شود.

تاریخ اجرا

۶۱. الزامات این استاندارد در مورد کلیه صورتهای مالی که دوره مالی آنها از تاریخ ۱۳۸۰/۱/۱ و بعد از آن شروع می‌شود، لازم‌الاجراست.

مطابقت با استانداردهای بین‌المللی حسابداری

۶۲. با اجرای الزامات این استاندارد، مفاد استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۵ با عنوان حسابداری سرمایه‌گذاریها نیز رعایت می‌شود.

سرفصل درس حسابداری میانه عبارتند از:

- ✓ شرکت های سهامی
- ✓ اوراق قرضه
- ✓ سرمایه گذارها

حسابداری مدارک ناقص

شرکتهای عبارتند از:

- ۱- شرکتهای بامسئولیت محدود
- ۲- شرکتهای سهامی
- ۳- شرکتهای تضامنی
- ۴- شرکتهای تعاونی
- ۵- شرکتهای نسبی
- ۶- شرکتهای مختلط سهامی
- ۷- شرکتهای مختلط غیرسهامی

شرکتهای سهامی نوعی از شرکتهای هستند که سرمایه آنها به سهام تقسیم شده و مسئولیت هریک از سهامداران محدود به ارزش اسمی شان می باشند.

از خصوصیات شرکتهای سهامی می توان به عمر نامحدود آنها ، مسئولیت محدود سهامداران و سهولت در تامین منابع مورد نیاز اشاره نمود اینگونه شرکتهای لحاظ تشکیلاتی به دودسته عام و خاص تقسیم بندی می شوند

شرکتهای سهامی عام :

آن دسته از شرکتهای سهامی هستند که بخشی از سرمایه مورد نیاز توسط موسسین و بخشی از طریق عرضه به عموم تامین می گردد و حداقل سرمایه مورد نیاز برای تشکیل شرکتهای سهامی عام ۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال می باشد

شرکتهای سهامی خاص :

نوعی از شرکتهای سهامی هستند که سرمایه مورد نیاز بایستی توسط موسسین تعهد و پرداخت گردد آنها حق عرضه سهام به عموم را ندارند حداقل سرمایه مورد نیاز برای شرکتهای سهامی خاص معادل ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال و حداقل تعداد یا سهامدار در شرکتهای سهامی خاص ۳ نفر می باشد اینگونه شرکتهای حق صدور اوراق قرضه نیز ندارند برای اینگونه شرکتهای (سهامی خاص) سقفی نیز جهت ارزش اسمی سهام در نظر گرفته شده است .

حسابداری شرکتهای سهامی عام :

اینگونه شرکتهای می توانند سرمایه مورد نیاز خود را از طریق :

الف : پذیره نویسی سهام

ب : فروش نقدی سهام

ج : درقبال دریافت دارائی یا خدمات تامین نمایند

حالت اول (پذیره نویسی سهام):

دراین حالت موسسین موظفند حداقل ۲۰٪ سرمایه مورد نیاز شرکت را تعهد نموده و ۳۵٪ مبلغ تعهد شده را بصورت نقد یا غیر نقد پرداخت نمایند لازم به توضیح است در مرحله پذیره نویسی این تنها موسسین هستند که می توانند آورده غیر نقد نیز داشته باشند البته این آورده بایستی به تأیید کارشناس رسمی دادگستری رسیده باشد.

ثبت حساب آن به شرح زیر است :

بانک شرکت درشرف تاسیس xx

تعهد شرکت درشرف تاسیس xx

سرمایه سهام عادی و پذیره نویسی شده xx

ثبت بابت پذیره نویسی سهام توسط موسسین

مثال :

$$۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۲۰\% = ۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \quad ۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۳۵\% = ۷۰,۰۰۰,۰۰۰$$

تعهد صاحبان سهام $۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰ - ۷۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۱۳۰,۰۰۰,۰۰۰$

بانک شرکت درشرف تاسیس ۷۰,۰۰۰,۰۰۰

تعهد شرکت درشرف تاسیس ۱۳۰,۰۰۰,۰۰۰

سرمایه سهام عادی و پذیره نویسی شده ۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰

هزینه های تاسیس :

در زمان پذیره نویسی سهام و مادامی که هنوز شرکت در اداره ثبت شرکتها تأیید و به ثبت نرسیده حق برداشت از حساب بانک شرکت درشرف تاسیس وجود ندارد، بنابراین هرگونه هزینه ای از جمله هزینه چاپ گواهی سهام بایستی موسسین شخصا این هزینه ها را پرداخت نمایند.

ثبت حساب آن به شرح زیر است :

هزینه های تاسیس xx

بستانکاران موسسین xx

ثبت بابت پرداخت هزینه های تاسیس

پذیره نویسی سهام توسط عموم :

شرکتهای سهامی عام می توانند بخشی از سرمایه مورد نیاز خود را از طریق عرضه سهام به عموم تامین نماید بطوری که عموم نیز موظفند ۳۵٪ مبلغ تعهد شده را فقط و فقط بصورت نقد به حساب شرکت درشرف تاسیس واریز نمایند.

ثبت حساب آن بشرح زیر است

بانک شرکت درشرف تاسیس

تعهده صاحبان سهام

سرمایه سهام عادی پذیره نویسی شده
 ثبت بابت پذیره نویسی سهام توسط عموم

$$۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۳۵ = ۲۸۰,۰۰۰,۰۰۰ \quad ۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰ - ۲۸۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۵۲۰,۰۰۰,۰۰۰$$

بانک شرکت درشرف تاسیس

تعهده صاحبان سهام

سرمایه سهام عادی پذیره نویسی شده

ثبت بابت پذیره نویسی سهام توسط عموم

تشکیل شرکتهای سهامی :

پس از آنکه بخشی از سرمایه توسط موسسین و بخشی از سرمایه توسط عموم تامین گردید موسسین موظفند اولین مجمع راتحت عنوان مجمع عمومی ، موسسین رادعوت نموده تا ضمن آنکه اساسنامه شرکت به تائید صاحبان سهام می رسد. اولین مدیریامدیران وبازرسان شرکت نیزانتخاب گردندپس از آن صورتجلسه ای ازمجمع تهیه وبه همراه سایرمدارک موردنیازجهت ثبت نهائی به اداره ثبت شرکتهارسال می گرددکه اداره ثبت شرکتهاپس ازبررسی مجوزتاسیسن وافتتاح شرکت راصادرمی نماید.

لازم به توضیح است دراین مرحله به دلیل دریافت دفاترقانونی تمامی رویدادهای ثبت شده به این دفاترمنتقل می گرددبطوری که دردفاترغیررسمی یاموسسین ثبتهای انجام شده بسته شده ودردفاترقانونی ایجادمی گردند.

مجامع عمومی به سه شکل عبارتنداز:

۱ - مجمع عمومی موسسین

۲ - مجمع عمومی عادی یاسالیانه

۳ - مجمع عمومی فوق العاده

ثبت حسابداری آن به شرح ذیل است :

بانک شرکت درشرف تاسیس

تعهده صاحبان سهام

سرمایه سهام عادی پذیره نویسی شده

xx

xx

xx

بستانکاران موسسین

هزینه تاسیس

xx

xx

ثبت در دفاتر قانونی

××	سرمایه سهام عادی پذیره نویسی شده
××	بستانکاران موسسین
××	بانک شرکت در شرف تاسیس
××	تعهد صاحبان سهام
××	هزینه تاسیس

ثبت در دفاتر پلمپ شده :

××	بانک
××	تعهد صاحبان سهام
××	سرمایه سهام عادی پذیره نویسی شده
××	هزینه تاسیس
××	بستانکاران موسسین
××	بستانکاران موسسین
××	بانک

✓ ۵- مطالبه بخش یا تمامی ازمانه تعهد صاحبان سهام

مطابق با آنچه مشخص شده برای سهامداران آنها موظفند در زمانی که شرکت تمام یا بخشی ازمانه تعهد آنها را مطالبه می نماید ظرف مدت مقرر بدهی خود را به حساب شرکت واریز نمایند
در حسابداری در دو زمان شامل زمان مطالبه و زمان دریافت وجوه به شرح زیر ثبت می نمائیم

۱- ثبت حساب در زمان یک (زمان مطالبه) بشرح ذیل :

××	بدهکاران صاحبان سهام
××	تعهد صاحبان سهام
	ثبت بابت مطالبه بخش یا تمام مانده تعهد

۲- ثبت حساب در زمان دو (زمان دریافت وجوه)

××	بانک
××	بدهکاران صاحبان سهام
	ثبت بابت پرداخت بدهی توسط سهامداران

* بدهکاران یک دارائی است ولی تعهد صاحبان سهام در سرمایه گزارش می شود

مثال: شرکت سهامی البرز برای تشکیل نیاز به سرمایه ای معادل ۳,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال دارد. سایر اطلاعات بشرح ذیل است

- ۱ - موسسین ۲۰٪ از سرمایه مورد نیاز را تعهد نموده و ۴۰٪ آن بصورت آورده نقدی و غیر نقدی پرداخت نمودند بطوری که ارزش کارشناسی زمین که موسسین بعنوان آورده غیر نقدی به شرکت آورده بودند معادل ۵۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال بوده .
- ۲ - هزینه های تاسیس متحمل شده توسط موسسین معادل ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال می باشد
- ۳ - باقیمانده سرمایه مورد نیاز از طریق عرضه آن به عموم تامین گردید آنهانیز ۴۰٪ از مبلغ تعهد شده را بصورت نقد بحساب شرکت واریز نمودند
- ۴ - شرکت در اداره ثبت شرکتها تائید نهائی گردید و دفاتر قانونی جهت ثبت رویدادهای مالی دریافت نمود.
- ۵ - نیمی از مانده تعهد صاحبان سهام مطالبه و تمامی سهامداران ظرف مهلت مقرر شده بدهی خود را بحساب جاری شرکت واریز نمودند.

مطلوب است انجام کلیه ثبت های لازم در دفاتر موسسین و قانونی .

$$۳,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۴۰\% = ۱,۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \text{ آورده موسسین}$$

$$۳,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۶۰\% = ۱,۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \text{ تعهد صاحبان سهام}$$

$$۱,۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \times \frac{۱}{۲} = ۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \text{ ۵۰٪ دوم}$$

بانک	۱,۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰	
تعهد صاحبان سهام	۱,۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
زمین	۵۰,۰۰۰,۰۰۰	
سهام عادی پذیره نویسی شده	۳,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
هزینه های موسسین	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
بستانکاران موسسین	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
بستانکاران موسسین	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
بانک	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
بدهکاران صاحبان سهام	۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
تعهد صاحبان سهام	۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
بانک	۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
بدهکاران صاحبان سهام	۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰	

ثبت بابت مطالبه بخش یا تمام مانده

ثبت بابت پرداخت بدهی توسط سهامداران

۳,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	سرمایه سهام پذیره نویسی شده
۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	بستانکاران موسسین
۱,۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰	بانک موسسین
۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	هزینه تاسیس
۵۰,۰۰۰,۰۰۰	زمین
۱,۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰	تعهد صاحبان سهام

ثبت بابت بستن دفاتر موسسین و انتقال به دفاتر قانونی

امتناع یا عدم پرداخت تعهد

چنانچه سهامداران پس از مطالبه تمام یا بخشی از تعهدات در مورد مقرر خود عمل ننمایند چهار حالت زیر وجود دارد.

- ۱ - کل مبلغ پرداخت شده به نفع شرکت ضبط می گردد.
- ۲ - معادل مبلغ پرداخت شده برای آنها سهام صادر می گردد.
- ۳ - سهام آنها در بازار فروخته شده و پس از کسر هزینه های متفاوت باقیمانده به آنها عودت می گردد.

مطابق ماده ۳ قانون تجارت چنانچه سهامداران در موعد مقرر بدهی خود را پرداخت ننمایند شرکت سهامی موظف است برای اینگونه سهامداران که اصطلاحاً سهامداران بد حساب قلمداد می گردند اخطاریه ارسال نموده و به آنها مهلت یکماهه دهد چنانچه در مهلت مقرر نیز بدهی شان را پرداخت ننمایند شرکت می تواند سهام آنها را از طریق بورس یا خارج از بورس به فروش رسانیده پس از کسر هزینه های متعارف شامل هزینه فروش مجدد سهام و خسارت دیر کرد باقیمانده را به آنها پرداخت نماید ثبت های حسابداری آن بشرح زیر است .

xx	بدهکاران صاحبان سهام
xx	تعهد صاحبان سهام
	<u>ثبت بابت مطالبه تمام یا بخشی از تعهدات</u>

xx	بانک
xx	بدهکاران بد حساب
	<u>ثبت بابت وصول بخشی از مطالبات و عدم دریافت باقیمانده</u>

	الف : پس از اخطاریه بدهی خود را می پردازند
xx	بانک
xx	بدهکاران بد حساب
xx	درآمد مالی (بهره)
	<u>ثبت بابت وصول مطالبات پس از اخطاریه</u>

پس از اخطاریه نیز بدهی خود را پرداخت نمایند بشرح ذیل سند صادر می گردد.

xx

بدهکاران بد حساب

xx

بانک

ثبت بابت هزینه های فروش مجدد سهام

xx

بانک

xx

بدهکاران بد حساب

xx

درآمد مالی (بهره)

xx

بستانکاران متفرقه

ثبت بابت فروش مجدد سهام

مثال : باتوجه به اطلاعات مثال پیش گفته چنانچه شرکت در مرحله دوم باقیمانده تعهد صاحبان سهام را مطالبه نماید و تمامی سهامداران بجز دارنده گان ۳۰,۰۰۰ سهم تا ابتدای خرداد ماه بدهی خود را پرداخت نمایند و شرکت برای آنها اخطاریه ای ارسال نماید و به آنها مهلت یکماهه دهد که پس از اخطاریه دارنده گان ۱۰,۰۰۰ سهم دیگر نیز بدهی خودشان را همراه با خسارت دیر کرده حساب شرکت واریز نمودند شرکت برای فروش مجدد سهام سهامداران بد حساب هزینه ای معادل ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال پرداخت نمود و سهام آنها را به قرار هر سهمی ۹,۶۰۰ ریال به فروش رسانید.

مطلوب است انجام کلیه ثبت های لازم با فرض آنکه ارزش اسمی پس از دو ماه هر سهم ۱۰,۰۰۰ ریال و شرکت بدهی خود را نیز به سهامداران بد حساب پرداخت نموده باشد (نرخ بهره رسمی در بازار ۱۲٪) فرض گردد.

تعهد صاحبان سهام	
۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰

بدهکاران صاحبان سهام	
۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰

۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰

بدهکاران صاحبان سهام

۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰

تعهد صاحبان سهام

ثبت بابت مطالبه تمام یا بخشی از تعهدات

ارزش اسمی سهم

$$30,000 \times 10,000 = 300,000,000$$

جمع پرداخت نشده $300,000,000 \times 30\% = 90,000,000$

۸۱۰,۰۰۰,۰۰۰

بانک

۹۰,۰۰۰,۰۰۰

بدهکاران بد حساب

۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰

بدهکاران صاحبان سهام

ثبت بابت وصول بخشی از مطالبه وعدم دریافت باقیمانده

$$۱۰,۰۰۰ \times ۱۰,۰۰۰ = ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰$$

$$۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \times \frac{۳۰}{۱۰۰} = ۳۰,۰۰۰,۰۰۰$$

$$۳۰,۰۰۰,۰۰۰ \times (\frac{۱۲}{۱۰۰} + \frac{۴}{۱۰۰}) \times \frac{۱}{۱۲} = ۴۰۰,۰۰۰$$

افرادی که پس از اخطاریه بدهی خود را می پردازند

۳۰,۴۰۰,۰۰۰

بانک

۴۰۰,۰۰۰

درآمد مالی (بهره)

۳۰,۰۰۰,۰۰۰

بدهکاران بد حساب

ثبت بابت وصول مطالبات پس از اخطاریه

$$۶۰,۰۰۰,۰۰۰ \times \frac{۱۶}{۱۰۰} \times \frac{۲}{۱۲} = ۱,۶۰۰,۰۰۰$$

بدهکاران بد حساب	
۳۰,۰۰۰,۰۰۰	۹۰,۰۰۰,۰۰۰
۶۱,۰۰۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰,۰۰۰
	۱,۰۰۰,۰۰۰
۹۱,۰۰۰,۰۰۰	۱۵۱,۰۰۰,۰۰۰

پس از اخطاریه نیز بدهی خود را پرداخت ننمایند

۱,۰۰۰,۰۰۰

بدهکاران بد حساب

۱,۰۰۰,۰۰۰

بانک

ثبت بابت هزینه های فروش مجدد

$$۲۰,۰۰۰ \times ۹,۶۰۰ = ۱۹۲,۰۰۰,۰۰۰ \text{ سهام فروش}$$

$$۶۰,۰۰۰,۰۰۰ \times \frac{۱۶}{۱۰۰} \times \frac{۲}{۱۲} = ۱,۶۰۰,۰۰۰ \text{ (بهره) دیرکرد}$$

۱۹۲,۰۰۰,۰۰۰

بانک

۶۱,۰۰۰,۰۰۰

بدهکاران بد حساب

۱,۶۰۰,۰۰۰

درآمد مالی (بهره)

۱۲۹,۴۰۰,۰۰۰

بستانکاران متفرقه

ثبت بابت فروش مجدد سهام

بستانکاران متفرقه
بانک
ثبت بابت پرداخت بدهی

۱۲۹,۴۰۰,۰۰۰	
۱۲۹,۰۰۰,۰۰۰	
۲۰,۰۰۰ × ۱۰,۰۰۰ = ۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰	کل مبلغ پذیره نویسی شده
$۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۳۰\% = ۶۰,۰۰۰,۰۰۰$	مبلغ پرداخت نشده
۱۴۰,۰۰۰,۰۰۰	مبلغ پرداخت شده
$۲۰,۰۰۰ \times ۴۰۰ = (۸,۰۰۰,۰۰۰)$	کسر سهام
(۱,۰۰۰,۰۰۰)	هزینه فروش مجدد سهام
(۱,۶۰۰,۰۰۰)	خسارت دیرکرد
(۱۲۹,۴۰۰,۰۰۰)	مبلغ پرداختی

سؤال :

اطلاعات زیر جهت تشکیل شرکت سهامی سه‌نند در دسترس است

- ۱ - کل سرمایه مورد نیاز معادل ۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال است که موسسین براساس حداقل های مقرر شده در قانون بخشی از آن را تعهد و بصورت نقد به حساب شرکت واریز نمودند.
 - ۲ - هزینه های تاسیس متحمل شده توسط موسسین جمعا معادل ۱۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال است
 - ۳ - باقیمانده سرمایه مورد نیاز توسط عموم تعهد گردیده شد آنها نیز براساس حداقل مقرر شده قانون , بخشی از تعهد را بصورت نقد پرداخت نمودند.
 - ۴ - در مرحله اول ۳۵٪ مبلغ پذیره نویسی شده از سهامداران مطالبه شد که تمامی آنها بجز دارنده گان ۴۰,۰۰۰ سهم در موعد مقرر بدهی شان را پرداخت نمودند (ارزش اسمی هر سهم ۱,۰۰۰ ریال است)
 - ۵ - شرکت برای سهامداران بد حساب اخطاریه ارسال نمودند و به آنها مهلت یک ماهه دادند بطوری که در مهلت مقرر دارنده گان ۱۵,۰۰۰ سهم بدهی خود را نقد به حساب شرکت واریز نمودند
 - ۶ - شرکت پس از متحمل شدن هزینه ای معادل ۲۵۰,۰۰۰ ریال جهت فروش مجدد سهام , این سهام را به قرار هر سهمی ۹۵۰ ریال به فروش رسانید (مدت دیرکرد ۳ ماه در نظر گرفته شود).
 - ۷ - در مرحله دوم مانده تعهد صاحبان سهام مطالبه گردید بطوری که تمامی سهامداران در مهلت مقرر بدهی شان بحساب شرکت واریز نمودند همچنین شرکت بدهی خود را بابت فروش مجدد سهام پرداخت نمود.
 - ۸ - شرکت اوراق موقت سهام را از بین سهامداران جمع آوری نمود و برای آنها ورقه سهام منتشر نمود.
- مطلوب است انجام کلیه ثبت های لازم فقط و فقط در دفاتر قانونی با فرض آنکه نرخ بهره رسمی در بازار معادل ۸٪ باشد.

سهام عادی توسط موسسین $۱۶۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۲۰\%$

واریزی به میزان ۳۵% توسط موسسین $۵۶,۰۰۰,۰۰۰ = ۱۶۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۳۵\%$

بانک ۵۶,۰۰۰,۰۰۰

تعهد صاحبان سهام

۱۰۴,۰۰۰,۰۰۰

سهام عادی پذیره نویسی شده

۱۶۰,۰۰۰,۰۰۰

ثبت بابت پذیره نویسی سهام توسط موسسین

هزینه های تاسیس ۱۵,۰۰۰,۰۰۰

بستانکاران موسسین ۱۵,۰۰۰,۰۰۰

بستانکاران موسسین ۱۵,۰۰۰,۰۰۰

بانک ۱۵,۰۰۰,۰۰۰

ثبت

.....

سهام عادی توسط عموم $۶۴۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۸۰\%$

واریزی به میزان ۳۵% توسط عموم $۲۲۴,۰۰۰,۰۰۰ = ۶۴۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۳۵\%$

بانک ۲۲۴,۰۰۰,۰۰۰

تعهد صاحبان سهام

۴۱۶,۰۰۰,۰۰۰

سهام عادی پذیره نویسی شده

۶۴۰,۰۰۰,۰۰۰

ثبت بابت پذیره نویسی سهام توسط عموم

.....

$$۵۶,۰۰۰,۰۰۰ + ۲۲۴,۰۰۰,۰۰۰ = ۲۸۰,۰۰۰,۰۰۰$$

۲۸۰,۰۰۰,۰۰۰

بدهکاران صاحبان سهام

۲۸۰,۰۰۰,۰۰۰

تعهد صاحبان سهام

ثبت بابت مطالبه بخشی از تعهدات

سهامداران بد حساب $۴۰,۰۰۰ \times ۱,۰۰۰ = ۴۰,۰۰۰,۰۰۰$

میزان تعهدات سهامداران بد حساب $۱۴,۰۰۰,۰۰۰ = ۴۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۳۵\%$

تعهدات سهامداران به کسر از $۴۰,۰۰۰$ سهم $۷۶۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۴۰,۰۰۰,۰۰۰ - ۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰$

واریزی ۳۵% از سهام $۲۶۶,۰۰۰,۰۰۰ = ۷۶۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۱,۰۰۰ \times ۳۵\%$

بانک ۲۶۶,۰۰۰,۰۰۰

بدهکاران بد حساب

۱۴,۰۰۰,۰۰۰

بدهکاران صاحبان سهام

۲۸۰,۰۰۰,۰۰۰

ثبت بابت وصول بخشی از مطالبه وعدم دریافت باقیمانده

.....

سهمداران بد حساب $15,000 \times 1,000 = 15,000,000$

واریزی قسمتی از بدهی از محل بدهکاران بد حساب $15,000,000 \times 35\% = 5,250,000$

$$5,250,000 \times \left(\frac{1}{12} \times (8\% + 4\%) \right) = 52,500$$

بانک	5,302,500
بدهکاران بد حساب	5,250,000
درآمد مالی (بهره)	52,500
<u>ثبت بابت واریزی در بانک بابت مطالبات پس از اخطار</u>	

بدهکاران بد حساب	250,000
بانک	250,000
<u>ثبت بابت پرداخت هزینه های فروش مجدد</u>	

فروش مجدد سهام $25,000 \times 950 = 23,750,000$

$$25,000 \times 1,000 = 25,000,000$$

عدم واریزی از سوی بدهکاران بد حساب $25,000,000 \times 35\% = 8,750,000$

$$8,750,000 \times \left(\frac{3}{12} \times (8\% + 4\%) \right) = 262,500 \text{ (بهره) درآمد مالی}$$

$$(1,000 - 950) \times 25,000 = 1,250,000 \text{ کسر سهام}$$

بانک	23,750,000
بدهکاران بد حساب	9,000,000
درآمد مالی (بهره)	262,500
بستانکاران متفرقه	6,987,500
تعهد صاحبان سهام	7,500,000
<u>ثبت بابت</u>	

کسر سهام	1,250,000
هزینه فروش	(250,000)
خسارت دیرکرد	(262,500)
بستانکاران متفرقه	6,987,500

تعداد سهام واریز نشده $40,000 - 15,000 = 25,000$

$$25,000 \times 950 = 23,750,000$$

بانک	۲۳۲,۵۰۰,۰۰۰
بدهکاران بدحساب	۲۳۲,۵۰۰,۰۰۰
<u>ثبت بابت وصول مطالبات از سهامداران</u>	

بستانکاران متفرقه	۶,۹۸۷,۵۰۰
بانک	۶,۹۸۷,۵۰۰
<u>ثبت بابت پرداخت بدهی</u>	

سهام پذیره نویسی شده	۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰
سرمایه سهام عادی	۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰
<u>ثبت بابت</u>	

نکته: مطابق با قوانین تجارت در ایران مادامی که تعهد صاحبان سهام مانده داشته باشد شرکت های سهامی حق صدور یا انتشار سهام را ندارند بلکه گواهی موقت سهام در اختیار سهام داران قرار می دهند ولی پس از آنکه سهامداران به کل تعهدشان عمل نمایند شرکت های سهامی بایستی اوراق موقت سهام را از بین سهامداران جمع آوری و ابطال نمایند و به جای آن ورقه سهام برای آنها منتشر صادر نمایند.

بدهکاران صاحبان سهام	۲۳۲,۵۰۰,۰۰۰
تعهد صاحبان سهام	۲۳۲,۵۰۰,۰۰۰
<u>ثبت بابت مطالبه مانده تعهد صاحبان سهام</u>	

<u>تعهد صاحبان سهام</u>	
	۴۱۶,۰۰۰,۰۰۰
	۱۰۴,۰۰۰,۰۰۰
۲۸۰,۰۰۰,۰۰۰	۵۲۰,۰۰۰,۰۰۰
۷۵۰۰,۰۰۰	
۲۸,۷۵۰,۰۰۰	۵۲۰,۰۰۰,۰۰۰
۲۳۲,۵۰۰,۰۰۰	۲۳۲,۵۰۰,۰۰۰

قبل از آنکه فروش نقدی سهام گفته شود نیاز است ابتداً حقوق مالکانه و انواع ارزش برای سهام مشخص گردد.

حقوق مالکانه :

عبارت است از ادعای مالک یا مالکان واحد تجاری نسبت به دارائی های واحد تجاری.

این حقوق مالکانه در شرکت های تک مالکی از آن تحت عنوان حساب سرمایه یاد می شود ولی در شرکت های سهامی که عمده تفاوت شرکت های سهامی با سایر شرکت ها در همین حقوق مالکانه می باشد اصطلاحاً حقوق صاحبان سهام نامیده می شود. حقوق صاحبان سهام به شرح زیر عبارتند از:

حقوق صاحبان سهام

ترازنامه	
دارائی ها	بدهی ها
جاری	جاری
⋮	⋮
ثابت	بلند مدت
	حقوق صاحبان سهام

×	×	سرمایه سهام عادی پذیره نویسی شده			
(	×	×	)	تعهد صاحبان سهام	
{	×	×	مانده بستن کار	سرمایه سهام عادی	
	×	×		صرف (کسر) سهام عادی	
	×	×		سرمایه سهام ممتاز	
	×	×		صرف (کسر) سهام ممتاز	
	×	×		سرمایه اهدائی	
	(	×	×	)	سهم خزانه
	×	×			اندوخته قانونی
	×	×			اندوخته احتیاطی
	×	×			اندوخته توسعه و تکمیل
	×	×			صرف ناشی از باز خرید سهام ممتاز
	×	×			سود (زیان) انباشته
	×	×			جمع حقوق صاحبان سهام

انواع ارزش سهام برای سهام عادی :

۱- ارزش اسمی

۲- ارزش دفتری

۳- ارزش بازار

ارزش اسمی :

ارزشی است که روی هر ورقه سهم درج شده است و مبنائی برای تعیین سرمایه قانونی شرکت می باشد لازم به توضیح است سرمایه سهام همواره بایستی به ارزش اسمی بستانکار گردد.

ارزش دفتری :

این ارزش در واقع نشان دهنده ادعای سهامداران عادی واحد تجاری از کل دارائی های شرکت می باشد و به شرح ذیل قابل محاسبه است .

حقوق متعلق به سهامداران ممتاز - حقوق صاحبان سهام

ارزش دفتری هر سهم عادی = _____

تعداد سهام عادی

مثال : مانده های زیر از بخش حقوق صاحبان سهام شرکت سهامی بتا استخراج شده است.

حقوق صاحبان سهام

سرمایه سهام عادی پذیره نویسی شده (۱۰۰۰ ریالی) ۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰

تعهد صاحبان سهام (۱۲۰,۰۰۰,۰۰۰)

سرمایه سهام عادی (۱۰۰۰ ریالی) ۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰

صرف (کسر) سهام عادی ۵,۰۰۰,۰۰۰

سرمایه سهام ممتاز -

صرف (کسر) سهام ممتاز -

سرمایه اهدائی ۴۰,۰۰۰,۰۰۰

سهام خزانه (۷۰,۰۰۰,۰۰۰)

صرف سهام خزانه -

اندوخته قانونی ۵۰,۰۰۰,۰۰۰

اندوخته احتیاطی ۲۰,۰۰۰,۰۰۰

اندوخته توسعه و تکمیل ۲۵,۰۰۰,۰۰۰

صرف ناشی از باز خرید سهام ممتاز -

سود (زیان) انباشته ۸۰,۰۰۰,۰۰۰

۹۳۰,۰۰۰,۰۰۰

جمع حقوق صاحبان سهام

مطلوب است تعیین نمائیدارزش اسمی ودفتری هرسهم عادی را .

$$\text{ارزش دفتری هرسهم عادی} = \frac{\text{حقوق متعلق به سهامداران ممتاز - حقوق صاحبان سهام}}{\text{تعدادسهام عادی}} = \frac{930,000,000}{900,000} = 1033$$

مثال :

باتوجه به اطلاعات پیش گفته چنانچه ۲۰۰,۰۰۰ سهم ممتاز ۱,۰۰۰ ریالی داشته باشیم که این سهام باکسری معادل ۵,۰۰۰,۰۰۰ فروخته شده باشند.

مطلوب است تعیین نمائیدارزش دفتری هرسهم عادی باقرض آنکه سهام ممتازجمع شونده وسودهای معوق مربوط به وی معادل ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال باشد.

$$\begin{aligned} \text{سودهای معوق} + \text{صرف (کمی) سهام ممتاز} + \text{سرمایه سهام ممتاز} &= \text{حقوق متعلق به سهامداران ممتاز} \\ 200,000,000 - 500,000 + 20,000,000 &= 215,000,000 \\ 215,000,000 - 1,125,000,000 &= \text{حقوق متوق به سهامداران ممتاز - حقوق صاحبان سهام} \\ \text{ارزش دفتری هرسهم عادی} &= \frac{1,011}{900,000} \end{aligned}$$

مثال : مانده های زیرازبخش حقوق صاحبان سهام شرکت سهامی بتاستخراج شده است.

حقوق صاحبان سهام	
سرمایه سهام عادی پذیره نویسی شده (۱۰۰۰ ریالی)	۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰
تعهدصاحبان سهام	(۱۲۰,۰۰۰,۰۰۰)
سرمایه سهام عادی (۱۰۰۰ ریالی)	۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰
صرف (کسر)سهام عادی	۵,۰۰۰,۰۰۰
سرمایه سهام ممتاز(۱۰۰۰ ریالی)	۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰
صرف (کسر)سهام ممتاز	(۵۰۰۰,۰۰۰)
سرمایه اهدائی	۴۰,۰۰۰,۰۰۰
سهام خزانه	(۷۰,۰۰۰,۰۰۰)
صرف سهام خزانه	-
اندوخته قانونی	۵۰,۰۰۰,۰۰۰
اندوخته احتیاطی	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
اندوخته توسعه وتکمیل	۲۵,۰۰۰,۰۰۰
صرف ناشی ازبازخریدسهام ممتاز	-
سود(زیان) انباشته	۸۰,۰۰۰,۰۰۰
جمع حقوق صاحبان سهام	۱,۱۲۵,۰۰۰,۰۰۰

ارزش بازار:

ارزشی است که اوراق سهام در بازار مورد معامله و داد و ستد قرار می گیرد این ارزش مبنای ثبت حسابداری را نشان می دهد چنانچه ارزش بازار کمتر از ارزش اسمی باشد اصطلاحاً گوئیم سهام به کسر فروخته یا منتشر شده است که البته انتشار سهام به کسر در ایران ممنوع است و چنانچه ارزش بازار بیش از ارزش اسمی باشد اصطلاحاً گوئیم سهام به صرف منتشر شده است صرف و کسر سهام هر دو در بخش حقوق صاحبان سهام و در قالب حساب های دائمی گزارش می شوند.

فروش نقدی سهام

در سه حالت فوق به شرح ذیل در دفاتر ثبت می نمائیم

روش اول : روش ارزش اسمی

بانک	xx
سرمایه سهام عادی	xx
<u>ثبت بابت انتشار سهام به ارزش اسمی</u>	
روش دوم : روش ارزش اسمی به کسر	
بانک	xx
کسر سهام عادی	xx
سرمایه سهام عادی	xx
<u>ثبت بابت انتشار سهام عادی به کمتر از ارزش اسمی (به کسر)</u>	
روش سوم : روش ارزش اسمی به صرف	
بانک	xx
سرمایه سهام عادی	xx
صرف سهام عادی	xx
<u>ثبت بابت انتشار سهام به بیش از ارزش اصلی اسمی (به صرف)</u>	

انتشار سهام در قبال تحصیل دارائی ثابت : چنانچه در شرکت های سهامی درازای خرید یا تحصیل دارائی ثابت به جای وجه نقد که فروشنده گان اینگونه دارائی ها سهام شرکت را اعطاء نمائیم مبنای ثبت در دفاتر ارزش بازار سهام منتشر شده می باشد و نه ارزش بازار، دارائی تحصیل شده ولی چنانچه ارزش بازار سهام منتشر شده به گونه ای قابل اتکا قابل تعیین نباشد می توان ارزش بازار دارائی تحصیل شده را مبنائی برای ثبت در دفاتر قرارداد

مثال : اطلاعات زیر در خصوص انتشار سهام در شرکت سهامی گاماد دسترس است

- ۱- انتشار ۵۰,۰۰۰ سهم به ارزش اسمی که معادل ۱۰,۰۰۰ ریال است
- ۲- دولت برای کمک به این شرکت سهامی زمینی را که ارزش بازار آن معادل ۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال است در اختیار شرکت قرارداد داده است که وجهی از آن بابت شرکت پرداخت نمود و تعهدی نیز ایجاد نشده است .
- ۳- انتشار ۳۰,۰۰۰ سهم به قرار هر سهمی ۱۰,۰۳۰ ریال
- ۴- انتشار ۵۰۰ سهم در قبال تحصیل ماشین آلاتی که ارزش بازار آن معادل ۷۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال می باشد در این تاریخ ارزش بازار هر سهم معادل ۱۰,۰۶۰ ریال است
- ۵- انتشار ۱۵,۰۰۰ سهم به قرار هر سهمی ۹,۹۸۵ ریال . مطلوب است انجام کلیه ثبت های لازم در دفاتر این شرکت سهامی .

$$50,000 \times 10,000 = 500,000,000$$

بانک ۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰

سرمایه سهام عادی ۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰

ثبت بابت

زمین ۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰

سرمایه اهدائی ۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰

$$30,000 \times 10,030 = 300,900,000$$

$$30,000 \times 10,000 = 300,000,000$$

صرف ۹۰۰,۰۰۰

ثبت بابت سرمایه اهدائی

بانک ۳۰۰,۹۰۰,۰۰۰

سرمایه سهام عادی ۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰

صرف سهام عادی ۹۰۰,۰۰۰

$$10,060 \times 0,500 = 5,030,000$$

$$10,000 \times 0,500 = 5,000,000$$

صرف ۳۰۰,۰۰۰

ثبت بابت فروش سهام بیش از ارزش اسمی

ماشین آلات ۵۰,۳۰۰,۰۰۰

سرمایه سهام عادی ۵۰,۰۰۰,۰۰۰

صرف سهام عادی ۳۰۰,۰۰۰

ثبت بابت انتشار سهام بیش از ارزش اسمی در قبال تحصیل ماشین آلات

$$۱۵,۰۰۰ \times ۹,۹۸۵ = ۱۴۹,۷۷۵,۰۰۰$$

$$۱۵,۰۰۰ \times ۱۰,۰۰۰ = ۱۵۰,۰۰۰$$

$$\frac{۱۵۰,۰۰۰}{۲۲۵,۰۰۰} \text{ کسر}$$

$$۱۴۹,۷۷۵,۰۰۰$$

بانک

$$۲۲۵,۰۰۰$$

کسر سرمایه عادی

$$۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰$$

سرمایه سهام عادی

ثبت بابت انتشار سهام کمتر از ارزش اسمی

انتشار سهام بصورت یکجا :

ممکن است سهام عادی و ممتاز توأم در بازار به فروش برسند برای تفکیک نمودن ارزش عادی و ممتاز که مبنای ثبت در دفاتر قرار می گیرد از سه روش زیر می توان استفاده نمود.

۱- روش نسبی ارزش بازار

۲- روش تفاضلی

۳- روش نسبی ارزش اسمی

روش نسبی ارزش بازار:

چنانچه ارزش بازار هر دو نوع سهام منتشر شده مشخص باشند می توان با توجه به نسبت بدست آمده از ارزش بازار هر یک از سهام عادی و ممتاز میزان سرمایه سهام عادی و ممتاز را مشخص نمود.

مثال :

شرکت سهامی هما ۱۵,۰۰۰ سهم عادی ۱۰,۰۰۰ ریالی و ۱۰,۰۰۰ سهم ممتاز ۱۰,۰۰۰ ریالی را به مبلغ ۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال بصورت نقد به فروش می رساند چنانچه در این تاریخ ارزش بازار سهام عادی و ممتاز قابل تعیین و به ترتیب معادل ۱۸۰,۰۰۰,۰۰۰ و ۱۴۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال باشد مطلوب است انجام ثبت با ثبت های لازم در این خصوص .

$$۱۵,۰۰۰ \times ۱۰,۰۰۰ = ۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰ \text{ ارزش اسمی سهام عادی}$$

$$\frac{۱۸۰,۰۰۰,۰۰۰}{۳۰,۰۰۰,۰۰۰} \text{ ارزش بازار سهام عادی}$$

$$\text{صرف } ۳۰,۰۰۰,۰۰۰$$

$$\frac{180,000,000}{320,000,000} = 0/5625$$

$$\frac{180,000,000}{320,000,000} \times 300,000,000 = 168,750,000$$

$$۱۰,۰۰۰ \times ۱۰,۰۰۰ = ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ \text{ ارزش اسمی سهام ممتاز}$$

$$\frac{۱۴۰,۰۰۰,۰۰۰}{۴۰,۰۰۰,۰۰۰} \text{ ارزش بازار سهام ممتاز}$$

$$\text{صرف } ۴۰,۰۰۰,۰۰۰$$

$$\frac{140,000,000}{320,000,000} = 0/4375$$

$$\frac{140,000,000}{320,000,000} \times 300,000,000 = 131,250,000$$

$$\begin{array}{l}
 \text{ارزش سهام عادی} = \frac{180,000,000}{320,000,000} = 168,750,000 \\
 \text{ارزش اسمی سهام عادی} = 180,000,000 + 140,000,000 = 320,000,000 \\
 150,000 \times 10,000 = 1,500,000,000 \\
 \text{صرف سهام عادی} = \frac{1,500,000,000}{18,750,000} \\
 300,000,000 \times \begin{array}{l} \text{سهام عادی} \\ \text{سهام ممتاز} \end{array} \\
 \text{ارزش اسمی ممتاز} = 10,000 \times 10,000 = 100,000,000 \\
 \text{صرف سهام ممتاز} = \frac{100,000,000}{31,250,000} \\
 \text{ارزش سهام ممتاز} = \frac{140,000,000}{320,000,000} = 131,250,000
 \end{array}$$

۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰

بانک

۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰

سرمایه سهام عادی

۱۸,۷۵۰,۰۰۰

صرف سهام عادی

۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰

سرمایه سهام ممتاز

۳۱,۲۵۰,۰۰۰

صرف سهام ممتاز

ثبت بابت فروش سهام عادی و ممتاز بصورت یکجا

روش تفاضلی :

چنانچه تنها ارزش بازاریک نوع از سهام برای ماقابل تعیین باشد می توانیم از روش تفاضلی استفاده کنیم بدین صورت که ارزش بازار سهام قابل تعیین را از ارزش قابل معامله کسر نمائیم باقیمانده را برای سهامی که ارزش آن در بازار قابل تعیین نمی باشد در نظر گیریم .

مثال :

باتوجه به اطلاعات پیش گفته چنانچه ارزش بازار سهام ممتاز قابل تعیین نباشد مطلوب است انجام ثبت یابست های لازم در این خصوص .

ارزش سهام ممتاز	ارزش سهام عادی	ارزش سهام بازار
۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۲۰,۰۰۰,۰۰۰
۳۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰
صاف سهام ممتاز	صاف سهام عادی	

بانک	۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰
سرمایه سهام عادی	۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰
صاف سهام عادی	۳۰,۰۰۰,۰۰۰
سرمایه سهام ممتاز	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
صاف سهام ممتاز	۲۰,۰۰۰,۰۰۰

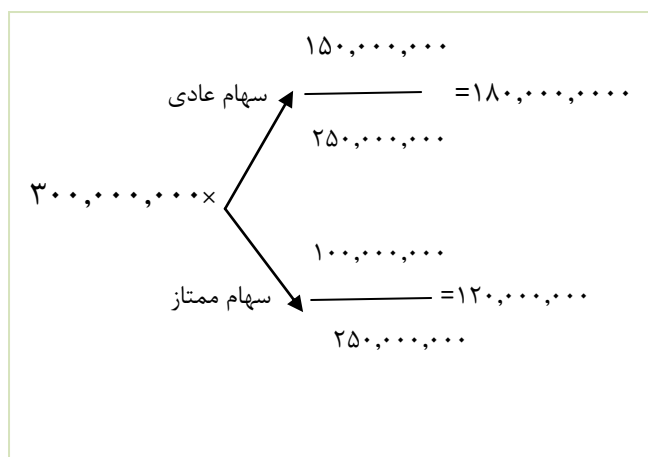
ثبت بابت فروش سهام عادی و ممتاز بصورت یکجا

روش نسبی ارزش اسمی :

چنانچه نه ارزش بازار سهام ممتاز و نه ارزش بازار سهام عادی به گونه ای قابل اتکافیل برآورد باشد از ارزش اسمی سهام استفاده می نمائیم بدین گونه که ارزش نسبی هریک از سهام رابه کل ارزش سهام بدست آورده و در مبلغ فروخته شده ضرب می کنیم مبلغ بدست آمده مبنای ثبت برای هریک از سهام می باشد.

مثال تدریس در کلاس روش تحقیق مدیریت صبح جمعه ۱۳۹۰/۰۲/۱۶

باتوجه به اطلاعات مثال پیش گفته نه ارزش سهام ممتاز و نه ارزش بازار سهام عادی قابل تعیین باشد مطلوب است انجام ثبت یابست های لازم در این خصوص .

بانک	۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰
سرمایه سهام عادی	۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰
صاف سهام عادی	۳۰,۰۰۰,۰۰۰
سرمایه سهام ممتاز	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
صاف سهام ممتاز	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
ثبت بابت فروش سهام عادی و ممتاز بصورت یکجا	

سهام ممتاز و ویژگیهای آن :

برخی از صاحب نظران اعتقاد بر آن دارند که سهامداران عادی، سهامداران اصلی واحد تجاری می باشند و معتقدند که سهامداران ممتاز به دلیل داشتن بعضی از ویژگیهای که از جمله آن می توان سود تضمین شده برای آنها اشاره نمود به مانند بستانکاران واحد تجاری می باشند به هر حال برخی از عمده ویژگیهای در نظر گرفته شده برای سهامداران ممتاز به شرح ذیل عبارتند از:

- ۱- اولویت در دریافت سود سهام
- ۲- اولویت در دریافت از دارائی های شرکت در زمان انحلال
- ۳- قابلیت تبدیل سهام عادی
- ۴- قابلیت باز خرید برای سهام ممتاز

اولویت در دریافت سود سهام :

سهام ممتاز در قالب یکی از حالات زیر در زمان توزیع سود قرار می گیرد

- ۱- سهام ممتاز جمع شونده (باحق انباشت , با سود معوق)
- ۲- سهام ممتاز غیر جمع شونده (بدون حق انباشت , بدون سود معوق)
- ۳- سهام ممتاز با مشارکت کامل
- ۴- سهام ممتاز با مشارکت جزئی
- ۵- ترکیبی از حالات فوق

سهام جمع شونده :

چنانچه این ویژگی برای سهامداران ممتاز وجود داشته باشد و در سال یا سالهای قبل سودی بین سهامداران توزیع نشده باشد در زمان توزیع سهامداران ممتاز می توانند نسبت به سودهای توزیع نشده ادعا داشته باشند بنابراین ابتدا کلیه ی سودهای متعلق به سهامداران ممتاز محاسبه و پرداخت می گردد و چنانچه باقیمانده ای وجود داشته باشد به سهامداران عادی پرداخت می گردد.

مثال

در ساختار سرمایه شرکت سهامی قائم ۴۰,۰۰۰ سهم عادی ۱,۰۰۰ ریالی و ۱۰,۰۰۰ سهم ممتاز ۱۰٪ ۱,۰۰۰ ریالی وجود دارد چنانچه سهام ممتاز جمع شونده باشد و در طی ۳ سال اخیر سودی بین سهامداران توزیع نشده باشد:

مطلوب است تعیین نمائید سود قابل توزیع برای هر سهم عادی و ممتاز با فرض آنکه این شرکت در سال جاری سودی معادل ۱۴,۰۰۰,۰۰۰ ریال کسب نموده که قصد توزیع ۹,۰۰۰,۰۰۰ ریال از آن را بین سهامداران دارد

سرمایه سهام ممتاز $10,000 \times 1,000 = 10,000,000$

سود تقسیم هر سهم ممتاز $1,000,000 \times 3 = 3,000,000$ $10,000 \times 10\% = 1,000,000$

سود قابل توزیع بین سهامداران عادی $9,000,000 - 3,000,000 = 6,000,000$

۳,۰۰۰,۰۰۰

۶,۰۰۰,۰۰۰

میزان سود سهام عادی به ازای هر سهم $DPS = \frac{6,000,000}{40,000} = 150$ $DPS = \frac{3,000,000}{10,000} = 300$ میزان سود سهام ممتاز

سهام ممتاز غیر جمع شونده :

چنانچه مطابق با اساسنامه شرکت ، سهام ممتاز غیر جمع شونده باشد در زمان توزیع سود سهامداران ممتاز می توانند فقط نسبت به سود همان سال ادعا داشته باشند هر چند که ممکن است در سال های قبل نیز سودی توزیع نشده باشد:

مثال :

باتوجه به اطلاعات مثال پیش گفته چنانچه سهام ممتاز غیر جمع شونده باشد مطلوب است تعیین نمائید DPS سهام عادی و ممتاز را .

سرمایه سهام ممتاز $10,000 \times 1,000 = 10,000,000$

ممتاز $10,000,000 \times 10\% = 1,000,000$

عادی $9,000,000 - 1,000,000 = 8,000,000$

$$DPS = \frac{1,000,000}{10,000} = 100 \text{ سود تقسیمی هر سهم ممتاز}$$

$$DPS = \frac{8,000,000}{40,000} = 200 \text{ سود تقسیمی هر سهم عادی}$$

سهام ممتاز مشارکتی :

به دودسته سهام ممتاز با مشارکت کامل و سهام با مشارکت جزئی یا محدود تقسیم بندی می شود

۱- سهام ممتاز با مشارکت کامل :

چنانچه سهام ممتاز با مشارکت کامل باشد بایستی معادل درصد در نظر گرفته شده برای سهامدار ممتاز، به سهامدار عادی نیز سود تضمین شده پرداخت گردد. و چنانچه مانده ای برای توزیع سود وجود داشته باشد به نسبت سرمایه بین آنها توزیع می گردد

مثال: در ساختار سرمایه شرکت مهدی ۶۰,۰۰۰ سهم عادی ۱۰,۰۰۰ ریالی و ۲۰,۰۰۰ سهم ممتاز ۸٪ ۱۰,۰۰۰ ریالی وجود دارد این شرکت قصد دارد در سال جاری سودی معادل ۹۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال را بین سهامداران توزیع نماید مطلوب است تعیین نمائید DPS سهام عادی و ممتاز را.

سرمایه سهام ممتاز $20,000 \times 10,000 = 200,000,000$

سهم سهامداران ممتاز از سود تضمین شده $200,000,000 \times 8\% = 16,000,000$

سرمایه سهام عادی $60,000 \times 10,000 = 600,000,000$

سهم سهامداران عادی از سود $600,000,000 \times 8\% = 48,000,000$

جمع $48,000,000 + 16,000,000 = 64,000,000$

$$200,000,000 + 600,000,000 = 800,000,000$$

$$90,000,000 - 64,000,000 = 26,000,000 \times \begin{cases} \text{سرمایه سهام ممتاز} \rightarrow \frac{200,000,000}{800,000,000} = 25\% \text{ میزان سود به سهامداران ممتاز} \\ \text{سرمایه سهام عادی} \rightarrow \frac{600,000,000}{800,000,000} = 75\% \text{ میزان سود به سهامداران عادی} \end{cases}$$

جدول سود تقسیمی هر سهم

ش	سهم ممتاز	سهم عادی
سهم از سود تضمین شده	۱۶,۰۰۰,۰۰۰	۴۸,۰۰۰,۰۰۰
سهم از باقیمانده سود مشارکت کامل	۶,۵۰۰,۰۰۰	۱۹,۵۰۰,۰۰۰
جمع سود قابل توزیع	۲۲,۵۰۰,۰۰۰	۶۷,۵۰۰,۰۰۰
تعداد سهام	۲۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰
DPS سود تقسیمی هر سهم	ممتاز Dps ۱,۱۲۵	سهم عادی Dps ۱,۱۲۵

مثال :

باتوجه به اطلاعات مثال پیش گفته چنانچه سود قابل توزیع معادل ۶۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال باشد مطلوب است تعیین نمائید DPS عادی و ممتاز را.

سهم سهامداران ممتاز از سود تضمین شده $۱۶,۰۰۰,۰۰۰ = ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ \times ۰.۸$ سرمایه سهام ممتاز $۲۰,۰۰۰ \times ۱۰,۰۰۰ = ۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰$
 سهم سود سهامداران عادی $۴۴,۰۰۰,۰۰۰ = ۶۰,۰۰۰,۰۰۰ - ۱۶,۰۰۰,۰۰۰$ سرمایه سهام عادی $۶۰,۰۰۰ \times ۱۰,۰۰۰ = ۶۰۰,۰۰۰,۰۰۰$

جدول سود تقسیمی هر سهم

ش	سهم ممتاز	سهم عادی
سهم از سود تضمین شده	۱۶,۰۰۰,۰۰۰	۴۴,۰۰۰,۰۰۰
سهم از باقیمانده سود مشارکت کامل	-	-
جمع سود سهام قابل توزیع	۱۶,۰۰۰,۰۰۰	۴۴,۰۰۰,۰۰۰
تعداد سهام	۲۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰
DPS سود تقسیمی هر سهم	۸۰۰	۷۳۳

سهام ممتاز با مشارکت جزئی یا محدود:

در این حالت مانند آنچه که در مشارکت کامل ذکر شده با توجه به سود تضمین شده سهامدار ممتاز به هر دو گروه (سهامداران عادی و ممتاز) سود تعلق می گیرد چنانچه باقیمانده ای وجود داشته باشد سهامداران ممتاز می توانند تا میزان مشارکت جزئی مقرر شده در اساسنامه نسبت به این باقیمانده اعداد داشته باشند نقطه قابل توجه آن است که در مشارکت جزئی زمانی که باقیمانده وجود دارد بایستی باز معادل مشارکت جزئی در نظر گرفته شده برای سهامدار ممتاز، برای سهامدار عادی نیز سود وجود داشته باشد در غیر این صورت مبنای سرمایه آنها (مشارکت کامل) می باشد.

با توجه به اطلاعات مثال پیش گفته چنانچه سود قابل توزیع ۹۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال و سهام ممتاز با مشارکت جزئی ۲٪ باشد. مطلوب است تعیین نمائید DPS سهام ممتاز و عادی را.

$$\begin{aligned}
 & \text{سهم سهامداران ممتاز از سود تضمین شده} \quad 200,000,000 \times \frac{8}{100} = 16,000,000 \quad \text{سرمایه سهام ممتاز} \quad 20,000 \times 10,000 = 200,000,000 \\
 & \text{از محل سود تضمین شده} \quad 600,000,000 \times \frac{8}{100} = 48,000,000 \quad \text{سرمایه سهام عادی} \quad 60,000 \times 10,000 = 600,000,000 \\
 & 48,000,000 + 16,000,000 = 64,000,000 \\
 & \text{از محل مشارکت جزئی عادی} \quad 600,000,000 \times \frac{2}{100} = 12,000,000 \quad \text{از محل مشارکت جزئی ممتاز} \quad 200,000,000 \times \frac{2}{100} = 4,000,000 \\
 & 4,000,000 + 12,000,000 = 16,000,000 \\
 & \text{سهام عادی} \quad 90,000,000 - 64,000,000 - 16,000,000 = 10,000,000
 \end{aligned}$$

جدول سود تضمین شده هر سهم

سهم عادی	سهم ممتاز	شرح
۴۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۶,۰۰۰,۰۰۰	به میزان سهم از سود تضمین شده ۲٪
۱۲,۰۰۰,۰۰۰	۴,۰۰۰,۰۰۰	سهم از مشارکت جزئی
۱۰,۰۰۰,۰۰۰	-	سهم از باقیمانده سود
۷۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	جمع سود قابل توزیع
÷	÷	
۶۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	تعداد سهام
۱,۱۶۶	۱,۰۰۰	DPS

مثال : باتوجه به اطلاعات مثال پیش گفته چنانچه سهام ممتازبامشارکت جزئی باشد
مطلوب است تعیین نمائید سودقابل توزیع متعلق به هرسهم عادی وممتازرا درفروض مستقل زیر:

۱ - مشارکت جزئی ۲٪ سودقابل توزیع ۷۶,۰۰۰,۰۰۰ ریال

۲ - مشارکت جزئی ۲٪ سودقابل توزیع ۶۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

۳ - مشارکت جزئی ۴٪ سودقابل توزیع ۹۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

سؤال :

ترکیبی ازحالات پیش گفته فوق درسهم ممتازعموماً دویاچندویژگی ازویژگیهای قیدشده جهت توزیع سودتوأمأ وجوددارد در
این حالت به آنچه گفته شدبایستی سودمتعلق به هرسهم عادی وممتازرا محاسبه نمود

تمرین ۶-۱۲ صفحه ۴۹ در منزل حل شود

پاسخ تمرین ۶-۱۲ صفحه ۴۹ قسمت الف :

$$4,000 \times 2,000 = 8,000,000 \text{ سهام ممتاز}$$

$$1,200,000 + 1,800,000 = 3,000,000$$

$$3,000,000 \times 50\% = 1,500,000$$

$$12,000 \times 1,000 = 12,000,000 \text{ سهام عادی}$$

$$1,500,000 + 2,500,000 = 4,000,000$$

$$8,000,000 \times 10\% = 800,000$$

$$4,000,000 - 800,000 = 3,200,000 \text{ سهام عادی}$$

$$DPS = \frac{800,000}{4,000} = 200 \text{ سودتضمینی هر سهم ممتاز}$$

چون گفته شده بدون مشارکت فقط سهامداران ممتاز درصدی گیرند و الباقی به سهام عادی

$$DPS = \frac{3,200,000}{12,000} = \frac{3,200,000}{12,000} = 267 \text{ سودتضمینی سهم عادی}$$

جدول سود تقسیمی هر سهم

شرح	سهام ممتاز	سهام عادی
سود تضمین شده	800,000	-
باقیمانده سود قابل تقسیم	-	3,200,000
جمع	800,000	3,200,000
	÷	÷
تعداد سهام	4,000	12,000
DPS	200	267

$$8,000,000 \times 10\% = 800,000$$

قسمت ب:

×۳

ممتاز 2,400,000

$$4,000,000 - 2,400,000 = 1,600,000 \text{ سهام عادی}$$

$$DPS = \frac{2,400,000}{4,000} = 600 \text{ سودتضمینی هر سهم}$$

$$DPS = \frac{1,600,000}{12,000} = 133$$

جدول سود تقسیمی هر سهم

شرح	سهام ممتاز	سهام عادی
سود تضمین شده	800,000	-
سود انباشته	1,600,000	-
سود اختصاص یافته	-	1,600,000
سود قابل پرداخت	2,400,000	1,600,000
	÷	÷
تعداد سهام	4,000	12,000
DPS	600	133

قسمت ج :

$$4,000 \times 2,000 = 8,000,000$$

$$12,000 \times 10 = 12,000,000$$

$$4,000,000 - 2,000,000 = 2,000,000$$

$$8,000,000 \times 10\% = 800,000$$

$$12,000,000 \times 10\% = \frac{1,200,000}{200,000}$$

$$2,000,000 \begin{cases} \text{ممتاز} \frac{8}{20} = 800,000 \\ \text{عادی} \frac{12}{20} = 1,200,000 \end{cases}$$

$$DPS = \frac{1,600,000}{4,000} = 400 \text{ سودتضمینی سهم ممتاز}$$

$$DPS = \frac{2,400,000}{12,000} = 200 \text{ سودتضمینی سهم عادی}$$

جدول سودتقسیمی هر سهم

شرح	سهم ممتاز	سهم عادی
سودتضمین شده	800,000	1,200,000
سودمشارکتی کامل	800,000	1,200,000
جمع	1,600,000	2,400,000
	÷	÷
تعدادسهم	4,000	12,000
DPS	400	200

$$4,000,000 \times 2,400,000 = 1,600,000$$

$$1,600,000 - 1,200,000 = 400,000$$

$$400,000 \times \frac{8}{20} = 160,000 \text{ ممتاز}$$

$$400,000 \times \frac{12}{20} = 240,000 \text{ عادی}$$

$$8,000,000 \times 10\% = 800,000$$

×۳

2,400,000 سهم ممتاز

$$12,000,000 \times 10\% = 1,200,000$$

$$400,000 \begin{cases} \text{ممتاز} \frac{8}{20} = 160,000 \\ \text{عادی} \frac{12}{20} = 240,000 \end{cases}$$

$$DPS = \frac{2,560,000}{4,000} = 640 \text{ ممتاز}$$

$$DPS = \frac{1,440,000}{12,000} = 120 \text{ سودتضمینی هر سهم عادی}$$

جدول سود تقسیمی هر سهم

شرح	سهم ممتاز	سهم عادی
سود تضمین شده	۸۰۰,۰۰۰	۱,۲۰۰,۰۰۰
سود انباشته	۱,۶۰۰,۰۰۰	-
سود مشارکتی کامل	۱,۶۰۰,۰۰۰	۲,۴۰۰,۰۰۰
جمع سود	۲,۵۶۰,۰۰۰	۱,۴۴۰,۰۰۰
	÷	÷
تعداد سهام	۴,۰۰۰	۱۲,۰۰۰
DPS	۴۰۰	۱۲۰

سهام ممتاز قابل تبدیل :

یکی دیگر از ویژگیها که برای سهام ممتاز برشمرديم ممکن است سهام ممتاز قابل تبدیل به سهام عادی باشد . بنابراین هر زمان که سهامداران ممتاز بخواهند می توانند سهام خود را به سهام عادی تبدیل نمایند . در زمان تبدیل هر گونه حسابی مرتبط با سهام ممتاز بایستی از دفاتر خارج گردد . و هر گونه مابه التفاوتی در صورتی که مازاد باشد بحساب صرف سهام عادی و در صورت کسری از حساب سود و زیان انباشته کسر خواهد شد .

مثال : شرکت ایران که در ساختار سرمایه خود دارای 20,000 سهم 1,000 ریالی می باشد . به درخواست سهامدارن قصد تبدیل ان سهام ممتاز به سهام عادی را دارد . در صورتی که این سهام در زمان انتشار با 2,000,000 ریال صرف فروخته باشد , مطلوبست انجام ثبت یا ثبتهای لازم در سه فرض مستقل زیر .

الف) با ۴۰,۰۰۰ سهم عادی ۵۵۰ ریالی معاوضه گردد .

ب) با ۴۵,۰۰۰ سهم عادی ۵۵۰ ریالی معاوضه گردد .

ج) با ۳۸,۰۰۰ سهم عادی ۵۵۰ ریالی معاوضه گردد .

سرمایه سهام ممتاز	صرف سهام ممتاز
۳,۰۰۰,۰۰۰	۲,۰۰۰,۰۰۰

$$۴۰,۰۰۰ \times ۵۵۰ = ۲۲,۰۰۰,۰۰۰$$

الف :

سرمایه سهام ممتاز	۲۲,۰۰۰,۰۰۰
صرف سهام ممتاز	۲,۰۰۰,۰۰۰
سرمایه سهام عادی	۲۲,۰۰۰,۰۰۰
ثبت بابت تبدیل سهام ممتاز به سهام عادی	

$$۴۵,۰۰۰ \times ۵۵۰ = ۲۴,۷۵۰,۰۰۰$$

ب :

۲۰,۰۰۰,۰۰۰	سرمایه سهام ممتاز
۲,۰۰۰,۰۰۰	صرف سهام ممتاز
۲,۷۵۰,۰۰۰	سود و زیان انباشته
۲۴,۷۵۰,۰۰۰	سرمایه سهام عادی
ثبت بابت تبدیل سهام ممتاز به سهام عادی	

ج (

$$۳۸,۰۰۰ \times ۵۵۰ = ۲۰,۹۰۰,۰۰۰$$

۲۰,۰۰۰,۰۰۰	سرمایه سهام ممتاز
۲,۰۰۰,۰۰۰	صرف سهام ممتاز
۲۰,۹۰۰,۰۰۰	سرمایه سهام عادی
۱,۱۰۰,۰۰۰	صرف سهام عادی
ثبت بابت تبدیل سهام ممتاز به سهام عادی	

مثال :

تمرین 9-12 صفحه 50 کتاب (حسابداری میانه 2 جمشید اسکندری)

صرف سهام ممتاز	سرمایه سهام ممتاز
۱,۵۰۰,۰۰۰	۵,۰۰۰,۰۰۰

$$۲,۰۰۰ \times ۳,۲۵۰ = ۶,۵۰۰,۰۰۰ \text{ سهام عادی}$$

$$۲,۰۰۰ \times ۲,۵۰۰ = ۵,۰۰۰,۰۰۰ \text{ سهام عادی}$$

$$۱,۵۰۰,۰۰۰ \text{ صرف سهام عادی}$$

$$۲,۰۰۰ \times ۴ = ۸,۰۰۰ \text{ تعداد سهام عادی معاوضه شده}$$

$$۸,۰۰۰ \times ۱,۰۰۰ = ۸,۰۰۰,۰۰۰ \text{ ارزش اسمی سهام عادی}$$

$$۸,۰۰۰ \times ۱,۲۵۰ = ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ \text{ ارزش بازار}$$

سرمایه سهام ممتاز	۵,۰۰۰,۰۰۰
صرف سهام ممتاز	۱,۵۰۰,۰۰۰
سود و زیان انباشته	۱,۵۰۰,۰۰۰

۸,۰۰۰,۰۰۰

سرمایه سهام عادی

ثبت بابت تبدیل سهام ممتاز به سهام عادی

$$\begin{aligned} 2,000 \times 3 &= 6,000 \text{ سهم} \\ 6,000 \times 1,000 &= 6,000,000 \\ 6,000 \times 1,250 &= 7,500,000 \end{aligned}$$

سرمایه سهام ممتاز	۵,۰۰۰,۰۰۰
صرف سهام ممتاز	۱,۵۰۰,۰۰۰

۶,۰۰۰,۰۰۰

سرمایه سهام عادی

۵۰۰,۰۰۰

صرف سهام عادی

ثبت بابت تبدیل سهام ممتاز به سهام عادی

سهام ممتاز قابل باز خرید : سهام ممتاز قابل خرید , چنانچه سهام ممتاز دارای این ویژگی باشد در زمن باز خرید سهام ممتاز بایستی مانند آنچه که برای قابلیت تبدیل سهام ممتاز به عادی گفته شد حسابهای مرتبط با سهام ممتاز از دفاتر خارج گردد . در این صورت نیز هر گونه ماب التفاوت حاصل شده نسبت به ارزش دفتری سهام ممتاز در صورت مازاد بعنوان صرف ناشی از باز خرید و در صورت کسری از حساب سود و زیان انباشته کسر خواهد شد . **مثال :**

تمرین 10-12 صفحه 50 کتاب (حسابداری میانه 2 جمشید اسکندری)

صرف سهام ممتاز سرمایه سهام ممتاز

۳,۰۰۰,۰۰۰

۱,۲۰۰,۰۰۰

$$3,000 \times 1,000 = 3,000,000$$

$$3,000 \times 1,400 = 4,200,000$$

$$1,200,000 \text{ صرف سهام ممتاز}$$

$$3,000 \times 1,600 = 4,800,000$$

سرمایه سهام ممتاز ۳,۰۰۰,۰۰۰

صرف سهام ممتاز ۱,۲۰۰,۰۰۰

سود و زیان انباشته ۶۰۰,۰۰۰

بانک ۴,۸۰۰,۰۰۰

ثبت بابت باز خرید سهام ممتاز بر بیش از ارزش دفتری

به همان ارزش که خریدیم به همان مبلغ از سهام خزانه خارج می کنیم

یعنی ۹۵۰ خریدیم به ۹۵۰ خارج می کنیم

$$10,000 \times 1,000 = 10,000,000$$

$$10,000 \times 950 = 9,500,000$$

$$\underline{500,000}$$

صرف سهام خزانه

$$5,000 \times 950 = 4,750,000$$

$$40,000 \times 950 = 38,000,000$$

$$38,000,000$$

الف : سهام خزانه

$$38,000,000$$

بانک

$$10,000 \times 950 = 9,500,000$$

$$9,500,000$$

ب : بانک

$$9,500,000$$

سهام خزانه

$$10,000 \times 1,000 = 10,000,000$$

$$10,000,000$$

ج : بانک

$$9,500,000$$

سهام خزانه

$$500,000$$

صرف سهام خزانه

$$15,000 \times 900 = 13,500,000$$

$$15,000 \times 950 = 14,250,000$$

$$\underline{750,000}$$

$$13,500,000$$

د: بانک

$$500,000$$

صرف سهام خزانه

$$250,000$$

سودوزیان انباشته

$$14,250,000$$

سهام خزانه

چون در ثبت قبلی صرف داشتیم پس صرف را خارج می کنیم به همان مبلغ ۵۰۰,۰۰۰ ریال

$$5,000 \times 950 = 4,750,000$$

$$5,000 \times 1,000 = 5,000,000$$

$$5,000 \times 1,050 = 5,250,000$$

$$\underline{250,000}$$

$$5,000,000$$

د: سرمایه سهام عادی

$$250,000$$

صرف سهام عادی

$$4,750,000$$

سهام خزانه

$$500,000$$

سودوزیان انباشته

سهام خزانه

$$9,500,000 \quad 38,000,000$$

$$9,500,000$$

$$14,250,000$$

$$4,750,000$$

$$38,000,000$$

صرف سهام خزانه

$$500,000 \quad 500,000$$

سرمایه سهام عادی

$$150,000,000 \quad 5,000,000$$

صرف سهام عادی

$$250,000 \quad 250,000$$

سهام خزانه :

چنانچه شرکت سهامی، سهام خود را از بازار به قصد فروش مجدد و یا ابطال خریداری نماید، به اینگونه سهام اصطلاحاً "سهام خزانه گوئیم". سهام خزانه ماهیتی بدهکار دارد ولی در بخش حقوق صاحبان سهام بعنوان یک قلم کاهنده گزارش می گردد. انتشار سهام خزانه در ایران ممنوع است. و دو روش برای حسابداری آن وجود دارد.

الف) روش بهای تمام شده.

ب) روش ارزش اسمی

در روش بهای تمام شده، سهام خزانه به بهای تمام شده در دفاتر ثبت و به بهای تمام شده نیز از دفاتر خارج می گردد و هر گونه مابه التفاوت به حساب صرف سهام خزانه (در صورت مازاد) و سود و زیان انباشته (در صورت کسری) منظور می گردد. ثبتهای حسابداری آن بشرح زیر است.

(۱) معادل بهای تمام شده فروخته شود.	
بانک	xxx
سهام خزانه	xxx
(۲) بیش از بهای تمام شده فروخته شود.	
بانک	xxx
سهام خزانه	xxx
صرف سهام خزانه	xxx
(۳) کمتر از بهای تمام شده فروخته شود.	
بانک	xxx
سود و زیان انباشته	xxx
سهام خزانه	xxx
سهام خزانه	xxx

مثال :

شرکت سهامی تهران در ساختار سرمایه خود دارای ۱۵,۰۰۰ سهم عادی ۱,۰۰۰ ریالی است. در صورتی که سود انباشته این شرکت نیز معادل 40,000,000 باشد و رویدادهای زیر در این شرکت اتفاق افتد.

- (۱) خرید ۴۰,۰۰۰ سهم از سهام شرکت به قرار هر سهمی ۹۵۰ ریال
- (۲) فروش ۱۰,۰۰۰ سهم از سهام خزانه به قرار هر سهمی ۹۵۰ ریال
- (۳) فروش ۱۰,۰۰۰ سهم از سهام خزانه به قرار هر سهمی ۱,۰۰۰ ریال
- (۴) فروش ۱۵,۰۰۰ سهم از سهام خزانه به قرار هر سهمی ۹۰۰ ریال
- (۵) ابطال باقیمانده سهام خزانه با فرض آنکه این سهام در زمان فروش اولیه به قرار هر ۱,۰۵۰ ریال انتشار یافته اند.

مطلوبست :

انجام کلیه ثبت های لازم در دفاتر شرکت سهامی تهران.

سهام خزانه : در این روش در زمان خرید سهام مبنای ثبت ارزش اسمی هر سهم می باشد بنابراین بایستی در زمان خرید هر گونه صرف یا کسر شناخته شده در خصوص این سهام نیز از حسابهای خارج گردد در این روش نیز هر گونه مابه التفاوتی به حسابهای صرف سهام خزانه یا سود و زیان انباشته اضافه یا کسر گردد

مثال : سؤال ۱۲-۱۲ صفحه ۵۱

سهام عادی
۱۰,۰۰۰,۰۰۰

صرف سهام عادی
۵,۰۰۰,۰۰۰

سهام خزانه ۲,۰۰۰,۰۰۰

صرف سهام عادی ۱,۰۰۰,۰۰۰

سود و زیان انباشته ۲۰۰,۰۰۰

۳,۲۰۰,۰۰۰

بانک

سهام خریداری شده به ارزش بازار ۳,۲۰۰,۰۰۰ = ۲,۰۰۰ × ۱,۶۰۰

۱۰,۰۰۰ × ۱,۰۰۰ = ۱۰,۰۰۰,۰۰۰

هر سهم به ارزش اسمی ۲,۰۰۰ × ۱,۰۰۰ = ۲,۰۰۰,۰۰۰

۱۰,۰۰۰ × ۱,۵۰۰ = ۱۵,۰۰۰,۰۰۰

صرف سهام عادی ۲,۰۰۰,۰۰۰ × ۵۰۰ = ۱,۰۰۰,۰۰۰

۵,۰۰۰,۰۰۰ صرف سهام

فروش سهام خزانه ۶۰۰ × ۱,۶۵۰ = ۹۹۰,۰۰۰

۹۹۰,۰۰۰

بانک

۶۰۰ × ۱,۰۰۰ = ۶۰۰,۰۰۰

۳۹۰,۰۰۰

۶۰۰,۰۰۰

سهام خزانه ارزش اسمی

۳۹۰,۰۰۰

صرف سهام خزانه

ارزش اسمی سهام ۵۰۰ × ۱,۰۰۰ = ۵۰۰,۰۰۰

ارزش هر سهم در بازار ۷۰۰,۰۰۰ = ۵۰۰ × ۱,۴۰۰

صرف سهام خزانه ۲۰۰,۰۰۰

مبنای ارزش بازار است اگر ارزش بازار مشخص نباشد ارزش دارائی را در نظریه گیریم

۷۰۰,۰۰۰

زمین

۵۰۰,۰۰۰

سهام خزانه ارزش اسمی

۲۰۰,۰۰۰

صرف سهام خزانه

ارزش اسمی هر سهم ۴۰۰ × ۱,۰۰۰ = ۴۰۰,۰۰۰

ارزش بازار ۵۲۰,۰۰۰ = ۴۰۰ × ۱,۳۰۰

صرف سهام خزانه ۱۲۰,۰۰۰

۵۲۰,۰۰۰

بانک

۴۰۰,۰۰۰

سهام خزانه

۱۲۰,۰۰۰

صرف سهام خزانه

ابطال باقیمانده سهام خزانه $500 \times 1,000 = 500,000$

سرمایه سهام عادی ۵۰۰,۰۰۰

سهام خزانه ۵۰۰,۰۰۰

پاسخ قسمت ب

سهام خزانه $2,000 \times 1,600 = 3,200,000$

سهام خزانه به بهای تمام شده ۳,۲۰۰,۰۰۰

بانک ۳,۲۰۰,۰۰۰

خریدبهای تمام شده $600 \times 1,600 = 960,000$

فروش بازار $600 \times 1,650 = 990,000$

۳۰۰۰۰
صرف سهام خزانه

بانک ۹۹۰,۰۰۰

سهام خزانه به بهای تمام شده ۹۶۰,۰۰۰

صرف سهام خزانه ۳۰,۰۰۰

ارزش بازار به هنگام واگذاری $500 \times 1,400 = 700,000$

ارزش هرسهم به هنگام خرید $500 \times 1,600 = 800,000$

زمین ۷۰۰,۰۰۰

صرف سهام خزانه ۳۰,۰۰۰

سودوزیان انباشته ۷۰,۰۰۰

سهام خزانه ۸۰۰,۰۰۰

ارزش هرسهم به هنگام فروش $400 \times 1,600 = 640,000$

ارزش سهام خزانه $400 \times 1,600 = 640,000$

زیان ۱۲۰,۰۰۰

بانک ۵۲۰,۰۰۰

سودوزیان انباشته ۱۲۰,۰۰۰

سهام خزانه ۶۴۰,۰۰۰

ارزش هر سهم خریداری شده $۵۰۰ \times ۱,۶۰۰ = ۸۰۰,۰۰۰$ هر سهم به ارزش بازار $۵۰۰ \times ۱,۵۰۰ = ۷۵۰,۰۰۰$

ارزش اسمی هر سهم عادی $۵۰۰ \times ۱,۰۰۰ = ۵۰۰,۰۰۰$

۲۵۰۰۰۰ صرف سهام عادی

سرمایه سهام عادی ارزش اسمی ۵۰۰,۰۰۰

صرف سهام عادی ۲۵۰,۰۰۰

سودوزیان انباشته ۵۰,۰۰۰

سهام خزانه ۸۰۰,۰۰۰

ثبت بابت ابطال ۵۰۰ سهم عادی

درستون بدهکار پس از ثبت سرمایه سهام عادی ارزش اسمی و صرف سهام عادی مبلغ مابه التفاوت را بدست آورده و بحساب سودوزیان ثبت می کنیم

سود انباشته :

در شرکت های سهامی هرگونه سود کسب شده در پایان هر سال بحساب سودوزیان انباشته منظور میگردد که بخشی از آن براساس محدودیتهای قانونی و قراردادی در حساب اندوخته منظور گردد و باقیمانده نیز در این حساب انباشت گردد ثبت حسابداری آن به شرح زیر است :

خلاصه سودوزیان xx

سودوزیان انباشته xx

اندوخته ها :

گاهی اوقات به دلیل وجود محدودیت های قانونی و قراردادی حق توزیع بخشی از سود کسب شده در هر دوره را نداریم به اینگونه محدودیتهای اصطلاحاً اندوخته گوئیم برخی از اندوخته ها که بیشتر حائز اهمیت هستند عبارت است از اندوخته قانونی , اندوخته احتیاطی و اندوخته توسعه و تکمیل

اندوخته قانونی :

شرکت های سهامی موظفند سالانه ۵٪ یا $\frac{1}{20}$ از سود کسب شده در هر سال را به حسابی تحت عنوان اندوخته قانونی منظور نمایند البته تازمانی که مانده اندوخته ۱۰٪ کل سرمایه شرکت برسد بعد از آن منظور نمودن اندوخته قانونی اختیاری است ثبت آن به شرح زیر است :

سودوزیان انباشته xx

اندوخته قانونی xx

اندوخته احتیاطی :

یک از محدودیتهای قراردادی جهت توزیع سود در نظر گرفتن اندوخته احتیاطی می باشد این اندوخته نیز بحساب منظور نمودنش کاملاً اختیاری است ولی ممکن است مدیران به دلیل توانائی در پرداخت بدهی های سررسید شده خود بخشی از سود کسب شده

خود را بعنوان اندوخته در نظر بگیرند

ثبت حسابداری آن بشرح زیر است

سودوزیان انباشته

xx

اندوخته احتیاطی

xx

اندوخته توسعه و تکمیل :

این اندوخته که امروزه در سازمان های موفق حائز اهمیت است جهت توسعه آتی سازمان بخشی از سود کسب شده بین

سهامداران توزیع نمی نمایند که اصطلاحاً به آن اندوخته توسعه و تکمیل گوئیم

ثبت حسابداری آن بشرح زیر است :

سودوزیان انباشته

xx

اندوخته توسعه و تکمیل

xx

سود سهام :

در شرکت های سهامی بخشی از سود کسب شده به یکی از حالت های زیرین سهامداران توزیع می گردد

الف : سود نقدی

ب : سود غیر نقدی

ج : سود تسویه

د: سود سهامی

سود نقدی: چنانچه شرکت از نقدینگی کافی برای توزیع سود بر خوردار باشد بهتراست سود نقدی بین سهامداران توزیع نماید در این حالت در شرایط مختلف بشرح زیر ثبت می نمائیم:

۱- در زمان اعلام و تصویب سود سهام نقدی بصورت زیر عمل می شود:

سودوزیان انباشته

سودنقدی پرداختنی

۲- در زمان پرداخت سود نقدی :

xx سودنقدی پرداختنی

xx بانک

سود غیر نقدی :

چنانچه شرکت بخشی از دارائی غیر از وجه نقد را بعنوان سود سهام به سهامداران پرداخت نماید اصطلاحاً به آن سود غیر نقدی پرداختنی گوئیم که می تواند از محل موجودی کالای شرکت یا سایر دارائی های بلا استفاده شرکت باشد

نکته ای که در این خصوص حائز اهمیت است آن است که مبنای واگذاری دارائی غیرنقد ارزش بازار اینگونه دارائی هامی باشد بنابراین بایستی هرگونه مابه التفاوت نسبت به بهای تمام شده یا ارزش دفتری بلافاصله بعنوان سود یا زیان ناشی از واگذاری دارائی شناسائی گردد.

ثبت حسابداری آن به شرح زیر است :

۱- در زمان اعلام و تصویب سود سهام غیر نقدی

سودوزیان انباشته

سود غیر نقدی پرداختنی

۲- در زمان پرداخت سود غیر نقدی

سود غیر نقدی پرداختنی

دارائی xx

مثال: شرکت سهامی کیوان در پایان سال ۸۹ سودخالصی معادل ۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال کسب نموده است که قصدتوزیع ۸۰٪ از آن را بین سهامداران خود دارد در صورتی که ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال سود نقدی به سهامداران پرداخت نماید و باقیمانده را بصورت غیر نقدی واگذار نماید

مطلوب است انجام کلیه ثبت های لازم با فرض برآنکه این شرکت بخشی از تولیدات خودرا که بهای تمام شده آن ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال وارزش بازارآن ۱۴۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال است را بصورت سود غیرنقدی توزیع نموده باشد

۱۳۸۹/۱۲/۲۹ خلاصه سودوزیان انباشته ۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰

سودوزیان انباشته ۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰

ثبت بابت انتقال سود دوره به سودوزیان انباشته

۱۳۹۰/۰۴/۱۵ سودوزیان انباشته ۲۴۰,۰۰۰,۰۰۰ $300,000,000 \times 80\% = 240,000,000$

سود نقدی پرداختنی ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰

سود غیرنقدی پرداختنی ۱۴۰,۰۰۰,۰۰۰

ثبت بابت

زمانی که سود نقدی را پرداخت می کنیم

۱۳۹۰/۰۶/۳۰ سود نقدی پرداختنی ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰

بانک ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰

بهای بازار را در نظرمی گیریم و به بهای تمام شده واگذار می کنیم

۱۳۹۰/۰۶/۳۰ سود غیرنقدی پرداختنی ۱۴۰,۰۰۰,۰۰۰

موجودی کالا ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰

سود ناشی از واگذاری موجودی کالا ۴۰,۰۰۰,۰۰۰

سود تسویه :

چنانچه شرکتهای سهامی بخشی یا تمامی از اندوخته ها (البته باستثناء اندوخته قانونی) و یا صرف سهام را بین سهامداران توزیع نماید اصطلاحاً به آن سود تسویه گوئیم در این حالت از محل حساب سودوزیان انباشته سود توزیع نمیگردد و خود سود تسویه می تواند بصورت نقدی ، غیرنقدی یا سهمی باشد ثبت حسابداری آن بشرح زیر است

سود سهام عادی xx

اندوخته ها xx

سود سهام نقدی / غیرنقدی / سهمی xx

ثبت بابت اعلام و تصویب سود تسویه

سودسهمی :

چنانچه شرکت از نقدینگی کافی برای توزیع سود نقدی برخوردار نباشد دارائی غیر نقدی نیز برای توزیع وجود نداشته باشد در اینصورت سود بصورت سهمی بین سهامداران توزیع می گردد یعنی بجای دارائی نقد و غیر نقد به سهامداران از سهام شرکت داده می شود سود سهمی یک نمایش یا مانور مالی است که در آن نه دارائی هانه بدهی هانه مانده حقوق صاحبان سهام تغییری کند برای توزیع سود به صورت سهمی دو حالت وجود دارد

الف : سود سهمی کمتر از ۲۰٪ تا ۲۵٪ سهام منتشره قبلی باشد

ب: سود سهمی بیش از ۲۰٪ تا ۲۵٪ سهام منتشره قبلی باشد.

که **در حالت اول** مبنای ثبت در دفاتر ارزش بازار سهام واگذار شده بعنوان سود سهمی می باشد. بنابراین بایستی هرگونه صرف یا کسری نیز شناسائی و ثبت گردد. ولی **در حالت دوم** مبنای ثبت در دفاتر ارزش اسمی سهام است بنابراین هر چند ارزش بازار متفاوت از ارزش اسمی باشد حق شناسائی هیچگونه صرف یا کسری وجود ندارد در حالت کلی شرح زیر ثبت می نمائیم .

سود و زیان انباشته xx

سود سهمی پرداختنی xx

سود سهمی پرداختنی xx

سرمایه سهام عادی xx

مثال : شرکت سهراب در ساختار سرمایه سرمایه خود ۱۰۰,۰۰۰ سهم عادی ۱,۰۰۰ ریالی دارد این شرکت قصد دارد به سهامداران سود سهمی پرداخت نماید

مطلوب است انجام ثبت های لازم در دو فرض مستقل زیر:

الف : تعداد سهام منتشره بعنوان سود سهمی معادل ۱۵,۰۰۰ سهم ارزش بازار هر سهم ۱,۰۲۰ ریال .

ب : تعداد سهام منتشره بعنوان سود سهمی معادل ۳۰,۰۰۰ سهم ارزش بازار هر سهم ۱,۰۲۰ ریال .

الف

$$\text{ارزش بازار} \quad ۱۵,۰۰۰ \times ۱,۰۲۰ = ۱۵,۳۰۰,۰۰۰$$

$$\text{ارزش اسمی} \quad ۱۵,۰۰۰ \times ۱,۰۰۰ = ۱۵,۰۰۰,۰۰۰$$

صرف سهام عادی 300000

۱۵,۳۰۰,۰۰۰

سود و زیان انباشته

۱۵,۳۰۰,۰۰۰

سود سهمی پرداختنی

بابت تصویب و اعلام سود

۱۵,۳۰۰,۰۰۰

سودسهمی پرداختنی

۱۵,۰۰۰,۰۰۰

سرمایه سهام عادی

۳۰۰,۰۰۰

صرف سهام عادی

بابت

ب : ارزش اسمی

سودسهمی پرداختنی $30,000 \times 1,000 = 30,000,000$

$$\frac{30,000}{10,000} = 30\%$$

۳۰,۰۰۰,۰۰۰

سودوزیان انباشته

۳۰,۰۰۰,۰۰۰

سودسهمی پرداختنی

۳۰,۰۰۰,۰۰۰

سودسهمی پرداختنی

۳۰,۰۰۰,۰۰۰

سرمایه سهام عادی

بابت پرداخت سودسهمی

نکته : چون سودسهمی بیش از ۲۵٪ است فقط بر طبق ارزش اسمی محاسبه می گردد ارزش بازار را تاثیر نمی گذاریم

بدهیهای بلندمدت :

اوراق قرضه سندی است که صادرکننده تعهد می نماید مبلغ یا مبلغ مشخص را در تاریخهای معین شامل اصل و بهره به دارنده گان اوراق بپردازد اوراق قرضه به دودسته عادی و سریال تقسیم می شوند.

اوراق قرضه عادی :

نوعی از اوراق قرضه می باشند که اصل آن در سررسید قابل پرداخت است و فقط در طی دوره های مختلف بهره مربوطه آن پرداخت می گردد.

اوراق قرضه سریال :

نوعی از اوراق قرضه است که در هر دوره همزمان با پرداخت بهره بخشی از اصل آن نیز پرداخت می گردد

حسابدار اوراق قرضه :

همانطور که گفته شد دوروش برای اوراق قرضه , شامل اوراق قرضه عادی و سریال وجود دارد که ثبت های حسابداری آن نیز کمی باهم متفاوت است

ممکن است اوراق قرضه به مبلغ اسمی ، بیش از مبلغ اسمی (صرف) یا کمتر از مبلغ اسمی (به کسر) منتشر گردد که ثبت های حسابداری آن در سه حالت پیش گفته هم در دفاتر سرمایه گذار و هم در دفاتر سرمایه پذیر به شرح زیر است .

ثبت بابت انتشار اوراق قرضه به کمتر از ارزش اسمی

هزینه مالی (بهره) ××	بانک ××
کسراوراق قرضه ××	سرمایه گذاری اوراق قرضه ××
بانک ××	درآمدسرمایه گذاری ××
<u>ثبت بابت پرداخت هزینه مالی</u>	<u>ثبت بابت ثبت درآمدسرمایه گذاری</u>

اوراق قرضه پرداختنی ××	بانک ××
بانک ××	سرمایه گذاری دراوراق قرضه ××
<u>ثبت بابت اصل اوراق قرضه درسررسید</u>	<u>ثبت بابت دریافت اصل سرمایه گذاری درسررسید</u>

محاسبات اوراق قرضه به ارزش اسمی به صرف

دفاتر خریدار (سرمایه گذار)

ب : به ارزش اسمی فروخته شود

ثبت بابت سرمایه گذاری دراوراق قرضه

دفاتر فروشنده (سهام پذیر)

الف: به بیش از ارزش اسمی فروخته شود(به صرف)

بانک ×× سرمایه گذاری دراوراق قرضه ×× |اوراق قرضه پرداختنی ×× بانک ×× |صرف اوراق قرضه ×× |ثبت بابت انتشاراوراق به کمتر از ارزش اسمی

هزینه مالی بهره ××	بانک ××
صرف اوراق قرضه ××	درآمدسرمایه گذاری ××
بانک ××	سرمایه گذاری دراوراق قرضه ××
<u>ثبت بابت پرداخت هزینه مالی</u>	<u>ثبت بابت درآمدسرمایه گذاری</u>

اوراق قرضه پرداختنی ××	بانک ××
بانک ××	سرمایه گذاری دراوراق قرضه ××
<u>ثبت بابت پرداخت اوراق قرضه درسررسید</u>	<u>ثبت بابت دریافت سرمایه گذاری</u>

مثال :

شرکت بهمن اقدام به انتشار ۱۰۰,۰۰۰ ورقه قرضه ۱,۰۰۰ ریالی می نماید چنانچه نرخ بهره این اوراق ۱۰٪ باشد و اوراق دوساله مطلوب است محاسبه نمائید کلیه ثبت های لازم را در دفاتر این شرکت و شرکت مهربا فرض آنکه کل اوراق را شرکت مهربا خریداری نموده باشد و در سه حالت مستقل زیر:

الف : اوراق قرضه به ارزش اسمی فروخته شده باشد

ب : اوراق قرضه ۵٪ کمتر از ارزش اسمی فروخته شده باشد

ج : اوراق قرضه ۱۰٪ بیش از ارزش اسمی فروخته شده باشد
در اصطلاح صرف و کسریه روش خط مستقیم در نظر گرفته شود

$$\begin{array}{r} 100,000 \times 1,000 = 100,000,000 \\ \times 10\% \\ \hline 10,000,000 \end{array}$$

$$100,000,000 + 10,000,000 = 110,000,000$$

$$1,000 \times 5\% = 50$$

$$1,000 - 50 = 950$$

$$1,000 \times 950 = 950,000,000$$

در اینجا گفته شده دوساله ، صرف و کسر را تقسیم بر ۲ می کنیم به ارزش بازار کاری نداریم نسبت به ارزش اسمی بهره پرداخت می کنیم .

$$1,000 \times 100 = 100,000,000$$

دفاتر فروشنده (سهام پذیر)

دفاتر فروشنده (سهام پذیر)

۱۱۰,۰۰۰,۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	۱۱۰,۰۰۰,۰۰۰	بانک
۱۱۰,۰۰۰,۰۰۰	بانک	اوراق قرضه پرداختنی	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
		صرف اوراق قرضه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
	ثبت بابت سرمایه گذاری در اوراق قرضه	ثبت بابت انتشار اوراق به بیش از ارزش اسمی	
۱۰,۰۰۰,۰۰۰		هزینه مالی (بهره)	۵,۰۰۰,۰۰۰
۵,۰۰۰,۰۰۰		صرف اوراق قرضه	۵,۰۰۰,۰۰۰
۵,۰۰۰,۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	بانک	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
	ثبت بابت درآمد سرمایه گذاری	ثبت بابت پرداخت هزینه مالی	
۱۰,۰۰۰,۰۰۰		هزینه مالی (بهره)	۵,۰۰۰,۰۰۰
۵,۰۰۰,۰۰۰		صرف اوراق قرضه	۵,۰۰۰,۰۰۰
۵,۰۰۰,۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	بانک	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
	ثبت بابت درآمد سرمایه گذاری	ثبت بابت پرداخت هزینه مالی	

۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	بانک	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	اوراق قرضه پرداختنی
۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	سرمایه گذاری در اوراق قرضه	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	بانک
ثبت بابت دریافت سرمایه گذاری		ثبت بابت پرداخت اوراق قرضه در سررسید	

$$100,000,000 \times 10\% = 10,000,000$$

$$\frac{10,000,000}{2} = 5,000,000$$

صرف اوراق قرضه	
۱۰,۰۰۰,۰۰۰	استهلاک سال اول
۵,۰۰۰,۰۰۰	استهلاک سال اول

محاسبه ارزش بازار اوراق قرضه :

جهت محاسبه ارزش بازار اوراق قرضه نیاز است مجموع ارزش فعلی، ارزش اسمی اوراق قرضه و ارزش فعلی بهره های پرداختنی محاسبه گردد در رقم بدست آمده بعنوان ارزش بازار اوراق قرضه در نظر گرفته می شود یعنی آنکه بشرح زیر قابل محاسبه است

نکته :

چنانچه نرخ بهره بازار برابر نرخ بهره اوراق قرضه منتشر شده باشد منتشر شده باشد هیچگونه صرفی تصور نمی شود ولی چنانچه نرخ بهره بازار بیش از نرخ بهره اوراق قرضه منتشر شده باشد انتظار کسری شود و بالعکس یعنی چنانچه نرخ بهره بازار کمتر از نرخ بهره اوراق قرضه منتشر شده باشد انتظار صرف می شود.

$$pv = \frac{1}{(1+i)^n} \times p. = A$$

ارزش اسمی اوراق

$$pv = \frac{1 - \frac{1}{(1+i)^n}}{i} \times p. = B$$

بهره پرداخت شده

ارزش فعلی یک ریال

ارزش فعلی اقساط

انتشار اوراق بین تاریخ ها

باتوجه به آنکه اوراق قرضه دارای کوپن های بهره می باشد که هر کوپن معرف بهره یک دوره است بنابراین چنانچه اوراق قرضه بین تاریخ های پرداخت بهره فروخته شود شرکت آن بخش از بهره را که تحقق یافته است به همراه بهای اوراق دریافت می نماید تا در سررسید اولین دوره پرداخت بهره، بهره کل دوره را پرداخت نماید

مثال :

شرکت شیراز اقدام به صدور ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال اوراق قرضه ۱۰٪ می نماید در صورتی که این اوراق در تاریخ ۱۳۹۱/۰۲/۰۲ فروخته شود و بهره اوراق در پایان هر شش ماه (۱۳۹۱/۰۶/۰۶ و ۱۳۹۱/۱۲/۲۹) قابل پرداخت باشد

مطلوب است انجام کلیه ثبت های لازم در خصوص این اوراق قرضه و برای سال اول .

$$10000000 \times 10\% \times \frac{5}{12} = 5,000,000$$

بهره هر دوره ۵ ماهه

$$10000000 \times 10\% \times \frac{2}{12} = 1,666,667$$

چون در ۰۲/۳۱ فروخته شده و پس این مبلغ از خریداری می گیریم

$$100,000,000 + 1,666,667 = 101,666,667$$

چون در ۰۲/۳۱ فروخته شده پس این مبلغ را از خریداری می گیریم

/۰۲/۳۱

بانک	۱۰۱,۶۶۶,۶۶۷
اوراق قرضه پرداختنی	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
بهره پرداختنی	۱,۶۶۶,۶۶۷

/۰۶/۳۱

هزینه مالی	۳,۳۳۳,۳۳۳
بهره پرداختنی	۱,۶۶۶,۶۶۷
بانک	۵,۰۰۰,۰۰۰

۱۲/۲۹

هزینه مالی	۵,۰۰۰,۰۰۰
بانک	۵,۰۰۰,۰۰۰

نکته : بهره پرداختی جزء بدهی های جاری و بهره دریافتی جزء دارائی های جاری

اوراق قرضه سریال :

نوعی از اوراق قرضه است که همزمان با دوره های پرداخت بهره بخشی از اصل اوراق قرضه نیز پرداخت می گردد برای اوراق قرضه سریال دو حالت ممکن است اتفاق افتد

الف : تنها اصل اوراق بایکدیگر برابر باشد

ب : اصل و بهره اوراق بایکدیگر برابر باشند

مثال :

شرکت آذین در ابتدای سال ۸۰ اقدام به انتشار ۸۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال ورقه قرضه می نماید در صورتی که نرخ بهره اوراق ۱۰٪ باشد و این اوراق ۴ ساله باشد.

مطلوب است انجام کلیه ثبت های لازم در دو فرض مستقل زیر.

الف : تنها اصل اوراق باهم برابر باشند

ب : اصل و بهره اوراق باهم برابر باشند

پاسخ الف : وقتی دوره پرداخت بهره تعیین نمی شود یعنی سالی یک بار

هر سال ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال مستهلک می شود

$$۸۰,۰۰۰,۰۰۰ \div ۴ = ۲۰,۰۰۰,۰۰۰$$

هر سال به همراه بهره ۱۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال از اصل اوراق رانیز بازپرداخت می کنیم

$$۸۰ \times \%1۰ = ۸,۰۰۰,۰۰۰$$

اوراق قرضه پرداختنی	
۸۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
۶۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
۴۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰

بانک ۸۰,۰۰۰,۰۰۰

اوراق قرضه پرداختنی ۸۰,۰۰۰,۰۰۰
× ۱ / ۱۲ / ۲۹

هزینه مالی ۸,۰۰۰,۰۰۰

اوراق قرضه پرداختنی ۲۰,۰۰۰,۰۰۰

بانک ۲۸,۰۰۰,۰۰۰
× ۲ / ۱۲ / ۲۹

هزینه مالی ۶,۰۰۰,۰۰۰

$$۶۰,۰۰۰,۰۰۰ \times \%1۰ = ۶,۰۰۰,۰۰۰$$

اوراق قرضه پرداختنی ۲۰,۰۰۰,۰۰۰

بانک ۲۶,۰۰۰,۰۰۰
× ۳ / ۱۲ / ۲۹

هزینه مالی ۴,۰۰۰,۰۰۰

اوراق قرضه پرداختنی ۲۰,۰۰۰,۰۰۰

اوراق قرضه پرداختنی ۲۴,۰۰۰,۰۰۰
× ۳ / ۱۲ / ۲۹

هزینه مالی ۲,۰۰۰,۰۰۰

اوراق قرضه پرداختنی ۲۰,۰۰۰,۰۰۰

اوراق قرضه پرداختنی ۲۲,۰۰۰,۰۰۰

$$۲۰,۰۰۰,۰۰۰ + ۶,۰۰۰,۰۰۰ = ۲۶,۰۰۰,۰۰۰$$

$$۴۰,۰۰۰,۰۰۰ \times \%1۰ = ۴,۰۰۰,۰۰۰$$

$$۲۰,۰۰۰,۰۰۰ + ۴,۰۰۰,۰۰۰ = ۲۴,۰۰۰,۰۰۰$$

$$۲۰,۰۰۰,۰۰۰ \times \%1۰ = ۲,۰۰۰,۰۰۰$$

$$۲,۰۰۰,۰۰۰ + ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۲۲,۰۰۰,۰۰۰$$

جدول اصل و بهره اوراق قرضه				
دوره	اصل و بهره	بهره	اصل	مانده
مانده ابتدای دوره	.	.	.	۸۰,۰۰۰,۰۰۰
۱	۲۸,۰۰۰,۰۰۰	۸,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰,۰۰۰
۲	۲۶,۰۰۰,۰۰۰	۶,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
۳	۲۴,۰۰۰,۰۰۰	۴,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
۴	۲۲,۰۰۰,۰۰۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	.

در این قسمت برای اینکه اصل بهره بایکدیگر برابر باشد باید از فرمول زیر استفاده کرد

پاسخ ب :

$$PV = \frac{1 - \frac{1}{(1 + 10\%)^4}}{10\%} \times x = 80000000$$

برای ۴ سال ثابت می گذاریم

$$x = 25,237,664$$

جدول اصل و بهره اوراق قرضه

دوره	اصل و بهره	بهره	اصل	مانده
مانده ابتدای دوره				۸۰,۰۰۰,۰۰۰
۱	۲۵,۲۳۷,۶۶۴	۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۷,۲۳۷,۶۶۴	۶۲,۷۶۲,۳۳۶
۲	۲۵,۲۳۷,۶۶۴	۶,۲۷۶,۲۳۳	۱۸,۹۶۱,۴۳۱	۴۳,۸۰۰,۹۰۵
۳	۲۵,۲۳۷,۶۶۴	۴,۳۸۰,۰۹۰	۲۰,۸۵۷,۵۷۴	۲۲,۹۴۳,۳۳۱
۴	۲۵,۲۳۷,۶۶۴	۲,۲۹۴,۳۳۳	۲۲,۹۴۳,۳۳۱	.

بانک ۸۰,۰۰۰,۰۰۰

اوراق قرضه پرداختنی ۸۰,۰۰۰,۰۰۰

× ۱/۱۲/۲۹

هزینه مالی ۸,۰۰۰,۰۰۰

اوراق قرضه پرداختنی ۱۷,۲۳۷,۶۶۴

بانک ۲۵,۲۳۷,۶۶۴

× ۲/۱۲/۲۹

هزینه مالی ۶,۲۷۶,۲۳۴

اوراق قرضه پرداختنی ۱۸,۹۶۱,۴۳۱

بانک ۲۵,۲۳۷,۶۶۴

× ۳/۱۲/۲۹

هزینه مالی ۴,۳۸۰,۰۹۰

اوراق قرضه پرداختنی ۲۰,۸۵۷,۵۷۴

بانک ۲۵,۲۳۷,۶۶۴

× ۴/۱۲/۲۹

هزینه مالی ۲,۲۹۴,۳۳۳

اوراق قرضه پرداختنی ۲۲,۹۴۳,۳۳۱

بانک ۲۵,۲۳۷,۶۶۴

اوراق قرضه پرداختنی

۸۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۷,۲۳۷,۶۶۴
	۱۸,۹۶۱,۴۳۱
	۲۰,۸۵۷,۵۷۴
	۲۲,۹۴۳,۳۳۱
۸۰,۰۰۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰,۰۰۰

اسناد پرداختنی بلندمدت: چنانچه اسناد پرداختنی بلندمدت واسطه خریدارانی ثابت قرار گیرد بایستی ارزش فعلی اسناد پرداخت شده مبنای ثبت قرار گیرد بایستی ارزش فعلی اسناد پرداخت شده مبنای ثبت در دفاتر واقع گردد و هرگونه مابه التفاوتی بعنوان کسر اسناد پرداختنی شناسائی شده و در طی عمر مفید اسناد مستهلک (به هزینه بهره) گردد.

مثال: **شرکت آید** ماشین آلاتی را در قبال صدور ۴ برگ سفته ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریالی خریداری می نماید چنانچه این اسناد قابل پرداخت در پایان هر سال باشند و نرخ بهره بازار ۱۲٪ باشد.

مطلوب است انجام کلیه ثبت های لازم در دفاتر این شرکت و در خصوص خرید این ماشین آلات.

ارزش دفتری ماشین آلات $10000000 \times 4 = 40000000$

$$pv = \frac{1 - \frac{1}{(1 + 12\%)^4}}{12\%} \times 10000000 = 303,734,935$$

$$400,000,000 - 96,265,065 = 303,734,935$$

اسناد پرداختنی	
۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰

سال اول:

ماشین آلات ۳۰۳,۷۳۴,۹۳۵
کسر اسناد پرداختنی ۹۶,۲۶۵,۰۶۵
اسناد پرداختنی ۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰

$$303,734,935 \times 12\% = 36,448,192$$

هزینه بهره مالی سال اول

سال دوم:

هزینه مالی ۳۶,۴۴۸,۱۹۲
اسناد پرداختنی ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
کسر اسناد پرداختنی ۳۶,۴۴۸,۱۹۲
بانک ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰

$$300,000,000 - 59,816,973 = 240,183,027$$

سال سوم:

هزینه مالی ۲۸,۸۲۱,۹۶۳
اسناد پرداختنی ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
کسر اسناد پرداختنی ۲۸,۸۲۱,۹۶۳
بانک ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰

کسر اسناد پرداختنی	
۳۶,۴۴۸,۱۹۲	۹۶,۲۶۵,۹۳۵
۲۸,۸۲۱,۹۶۳	۵۹,۸۱۶,۹۷۳
۲۰,۲۸۰,۵۹۹	۳۰,۹۹۵,۰۰۰
۱۰,۷۱۴,۲۷۲	۱۰,۷۱۴,۲۷۲

$$28,821,963$$

$$100,000,000$$

هزینه بهره سال دوم $28,821,963 = 240,183,027 \times 12\%$

هزینه مالی	
	۳۶,۴۴۸,۱۹۲
	۲۸,۸۲۱,۹۷۵
	۲۰,۲۸۰,۶۱۲
	۱۰,۷۱۴,۲۸۶
	۹۶,۲۶۵,۰۶۵

بانک	
۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	
	۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰

۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰
- ۹۶,۲۶۵,۰۶۵
۳۰۳,۷۳۴,۹۳۵
$\times 12\%$
۳۶,۴۴۸,۱۹۲

۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰
- ۵۹,۸۱۶,۹۷۳
۲۴۰,۱۸۳,۰۲۷
$\times 12\%$
۲۸,۸۲۱,۹۶۳

برای مستهلک کردن اسنادخالص رادرنظرمی گیریم

$$200,000,000 - 30,995,090 = 169,005,102$$

$$169,005,102 \times 12\% = 30,280,599$$

سال چهارم :

هزینه مالی ۲۰,۲۸۰,۶۱۱

اسنادپرداختنی ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰

کسر اسنادپرداختنی ۳۰,۲۸۰,۶۱۱

اسنادپرداختنی ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰

سال پنجم :

$$100,000,000 - 10,714,286 = 89,285,714$$

$$89,285,714 \times 12\% = 10,714,286$$

هزینه مالی ۱۰,۷۱۴,۲۸۶

اسنادپرداختنی ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰

کسر اسنادپرداختنی ۱۰,۷۱۴,۲۸۶

اسناد پرداختنی

۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰

مزایای پایان خدمت کارکنان

سازمانها موظفند به ماخذ آخرین حقوق کارکنان و به ازای هر سال فعالیت یک ماه بعنوان مزایای پایان خدمت پرداخت نمایند بنابراین برای رعایت نمودن اصل تطابق هزینه درآمد سازمانها در پایان هر سال و توجه به آخرین حقوق ذخیره ای برای مزایای پایان خدمت در نظر می گیرند که این ذخیره نیاز است در سالهای بعدی با توجه به تغییر در حقوق تعدیل گردد.

مثال :

آقایان الف , ب و ج که حقوق آنها در پایان سال به ترتیب معادل ۲۰,۰۰۰,۰۰ ریال , ۱۵,۰۰۰,۰۰ و ۱۰,۰۰۰,۰۰ ریال می باشد. بعنوان کارمند در سازمان مشغول به فعالیت هستند و مطلوب است تهیه نمائید ذخیره مزایای پایان خدمت را برای این سازمان با فرض آنکه آقای الف و ب در ابتدای سال و آقای ج در ابتدای مهرماه در شرکت استخدام شده باشند

ذخیره مزایای پایان خدمت	
۴۰,۰۰۰,۰۰۰	
۵۸,۰۰۰,۰۰۰	
۹۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰
۸۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۰,۰۰۰,۰۰۰

حقوق آقای الف : ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

حقوق آقای ب : ۱۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال

حقوق آقای ج : ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

هزینه مزایای پایان خدمت ۴۰,۰۰۰,۰۰۰

ذخیره مزایای پایان خدمت ۴۰,۰۰۰,۰۰۰

مثال : با توجه به اطلاعات مثال پیش گفته چنانچه حقوق کارکنان در سال دوم فعالیت شان به ترتیب ۲۲,۰۰۰,۰۰ ریال , ۱۸,۰۰۰,۰۰ و ۱۲,۰۰۰,۰۰ ریال گردیده باشد.

مطلوب است ضمن محاسبه ذخیره مزایای پایان خدمت برای سال جاری ثبت های لازم را نیز در دفتر فرض مستقل زیر انجام دهید

الف : آقای ج در پایان سال دوم با شرکت تسویه حاب نماید

ب : آقای ج در پایان خردادماه سال سوم با شرکت تسویه حساب نماید و حقوق در سال سوم ۱۲,۵۰۰,۰۰ ریال تعیین شده است

$$\left. \begin{array}{l} 12,500,000 \times \frac{3}{12} = 3,125,000 \\ 12,500,000 \times 1/5 = 18,750,000 \end{array} \right\} 21,875,000$$

$$22,000,000 \times 2 = 44,000,000$$

$$18,000,000 \times 2 = 36,000,000$$

$$12,000,000 \times 1/5 = 18,000,000$$

$$98,000,000$$

$$۹۸,۰۰۰,۰۰۰ - ۴۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۵۸,۰۰۰,۰۰۰$$

× ۱ / ۱۲ / ۲۹

هزینه مزایای پایان خدمت ۵۸,۰۰۰,۰۰۰

ذخیره مزایای پایان خدمت ۵۸,۰۰۰,۰۰۰

× ۲ / ۱۲ / ۲۹

ذخیره مزایای پایان خدمت ۱۸,۰۰۰,۰۰۰

بانک ۱۸,۰۰۰,۰۰۰

× ۳ / ۰۲ / ۳۱

هزینه مزایای پایان خدمت ۳,۸۷۵,۰۰۰

ذخیره مزایای پایان خدمت ۱۸,۰۰۰,۰۰۰

بانک ۲۱,۸۷۵,۰۰۰

الف :

حقوق ماهیانه سال اول	حقوق ماهیانه سال اول	حقوق ماهیانه سال اول	حقوق ماهیانه سال اول	الف : ۸۶ / ۱۱ / ۰۱
$22,000,000 \times \frac{24}{12} = 44,000,000$	۴۴,۰۰۰,۰۰۰	۲۲,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	
$18,000,000 \times \frac{24}{12} = 36,000,000$	۳۶,۰۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۵,۰۰۰,۰۰۰	ب : ۸۷ / ۰۱ / ۰۱
$12,000,000 \times \frac{18}{12} = 18,000,000$	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۲,۰۰۰,۰۰۰		ج : ۱۳۸۷ / ۰۷ / ۰۱
۹۸,۰۰۰,۰۰۰ سال دوم				
$12,000,000 \div \frac{6}{12} = \frac{1,000,000}{4,000,000}$				
سال سوم				
$12,500,000 \times \frac{21}{12} = 2,187,500$				